

SKUPŠTINA CRNE GORE
Odbor za ljudska prava i slobode

Broj 00-63-8/22-

Podgorica, 26. decembar 2022. godine

IZVJEŠTAJ O RADU ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE U 2022. GODINI

Sastanak predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode sa predstavnicima UNICEF-a u Crnoj Gori, 06. jun 2022. godine

22. sjednica Odbora za ljudska prava i slobode, 08-09. jun 2022. godine

Kontrolno saslušanje ministra prosvjete, ministra pravde, predstavnica Ministarstva rada i socijalnog staranja i predstavnika Ministarstva zdravlja, 22. jun 2022. godine

27. sjednica Odbora za ljudska prava i slobode, 25. jul 2022. godine

Sastanak predstavnika skupštinskih odbora sa ekspertima Evropske komisije u okviru Peer review misije, 06. decembar 2022. godine

31. sjednica Odbora za ljudska prava i slobode, 14. decembar 2022. godine

SADRŽAJ

UVOD.....	3
STEPEN REALIZACIJE AKTIVNOSTI UTVRĐENIH PLANOM ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE ZA 2022. GODINU.....	8
AKTIVNOSTI KOJE JE ODBOR ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE REALIZOVAO IZVAN PLANA AKTIVNOSTI ZA 2022. GODINU.....	15
MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE	16
OSTALE AKTIVNOSTI ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE	17
STATISTIČKI PODACI O RADU ODBORA U 2022. GODINI.....	17
PRISUSTVO PREDSJEDNIKA I ČLANOVA ODBORA SJEDNICAMA ODBORA U 2022. GODINI.....	18
INFORMACIJA O PREDSTAVKAMA GRAĐANA I PRAVNIH LICA DOSTAVLJENIM ODBORU ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE TOKOM 2022. GODINE	20
INFORMACIJA O AKTIVNOSTIMA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, KAO RADNOG TIJELA NADLEŽNOG ZA NADZOR NAD PRIMJENOM I PRAĆENJEM POŠTOVANJA ETIČKOG KODEKSA POSLANIKA (NADLEŽNOST ODBORA UTVRĐENA ČLANOM 14 ETIČKOG KODEKSA POSLANIKA)	21
USVOJENI ZAKLJUČCI (PREDLOZI ZAKLJUČAKA) ODBORA PROSLIJEĐENI SKUPŠTINI CRNE GORE, KOLEGIJUMU PREDSJEDNICE SKUPŠTINE, RESORNIM MINISTARSTVIMA, NADLEŽNIM ORGANIMA I INSTITUCIJAMA, MEĐUNARODNIM I NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA U FUNKCIJI REALIZACIJE AKTIVNOSTI IZ GODIŠNJEG PLANA ODBORA.....	23
ADMINISTRATIVNI KAPACITETI ODBORA	42
ZAKLJUČAK	44

IZVJEŠTAJ O RADU ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE U 2022. GODINI

UVOD

Ovim Izvještajem nastoje se prikazati aktivnosti koje je Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore realizovao tokom 2022. godine.

U fokusu obaveza, na planu zakonodavne i kontrolne funkcije Skupštine Crne Gore, u skladu sa praksom usvajanja planskih dokumenata kojim se unapređuje predvidivost rada Skupštine i njenih radnih tijela, u funkciji povećanja stepena javnosti rada, kao mjere nadzora nad samim kvalitetom zakonodavnih i kontrolnih aktivnosti, **Odbor za ljudska prava i slobode je na 27. sjednici, održanoj 25. jula 2022. godine,**

usvojio Plan aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2022. godinu, sačinjen na osnovu:

- Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2021. godinu i
- jednog broja nerealizovanih aktivnosti iz Plana aktivnosti Odbora za 2021. godinu.

Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2022. godinu utvrđene su 44 aktivnosti.

Plan aktivnosti sadržao je pregled predloga zakona čije razmatranje je, shodno nadležnosti ovog radnog tijela, bilo planirano tokom 2021. godine, a koji do utvrđivanja Plana nijesu bili dostavljeni Skupštini Crne Gore na usvajanje. Planom su bila obuhvaćena **četiri predloga zakona.**

Takođe, sadržao je i pregled izvještaja koje pojedini organi, saglasno zakonu dostavljaju Skupštini, a koje Odbor za ljudska prava i slobode razmatra kao nadležni odbor. Planom je obuhvaćeno **12 izvještaja** (šest izvještaja koje nadležni organi, saglasno zakonu dostavljaju Skupštini i godišnji izvještaji o radu i finansijskom poslovanju šest manjinskih savjeta koji su u skladu sa članom 33a Zakona o manjinskim pravima i slobodama dužni da nadležnom radnom tijelu Skupštine do 31. marta tekuće za prethodnu godinu, podnesu izvještaj o radu sa izvještajem o finansijskom poslovanju i izvještajem nezavisnog revizora), kao i razmatranje Izvještaja Odbora za ljudska prava i slobode, kao radnog tijela nadležnog za nadzor nad primjenom i praćenjem poštovanja Etičkog kodeksa poslanika za 2021. godinu.

U okviru kontrolne i nadzorne uloge Odbora bilo je planirano razmatranje akata koje Odbor, **u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine**, može tražiti od državnog organa. Po ovom osnovu, ukupno je planirano razmatranje **12 akata** (Akcioni plan za sprovođenje Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023, za 2022. godinu, sa Izvještajem o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje za 2021. godinu, Akcioni plan za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, za 2022. godinu i Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, za 2021. godinu, Strategija o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, za period 2021-2025. godine, s Akcionim planom za 2021. i 2022. godinu, Strategija za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. godina sa Akcionim planom za 2022/2023. godinu, Nacionalni dokument za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija), Srednjeročni izvještaj Crne Gore o implementaciji preporuka dobijenih tokom trećeg ciklusa Opšteg periodičnog pregleda (UPR), Akcioni plan za realizaciju preporuka UN Komiteta za prava osoba sa invaliditetom, za 2021. i 2022. godinu, Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. za 2021. godinu i Akcioni plan za 2022/2023. godinu, Izvještaj o primjeni Strategije za

ostvarivanje prava djeteta 2019-2023, sa Akcionim planom za 2021-2022. godinu, Izvještaj o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2021. godinu, Izvještaj "Istine i zablude o diskriminaciji" i Strategija deinstitucionalizacije i razvoja usluga za život u zajednici za period 2023- 2026. godina sa Akcionim planom).

Planom aktivnosti Odbora za 2022. godinu bilo je utvrđeno **praćenje realizacije Zaključaka Skupštine Crne Gore donesenih na predlog Odbora za ljudska prava i slobode i Zaključaka Odbora za ljudska prava i slobode**, i to:

- Zaključka Skupštine Crne Gore donesenog povodom razmatranja Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2019. godinu, objavljenog u „Službenom listu CG“, broj 57/2021 od 1. juna 2021. godine;
- Zaključka Skupštine Crne Gore donesenog povodom razmatranja Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2020. godinu, objavljenog u „Službenom listu CG“, broj 57/2021 od 1. juna 2021. godine;
- Zaključka Skupštine Crne Gore donesenog povodom razmatranja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2019. godinu, objavljenog u „Službenom listu CG“, broj 57/2021 od 1. juna 2021. godine;
- Zaključka Skupštine Crne Gore donesenog povodom razmatranja Izvještaja o mentalnom zdravlju djece u Crnoj Gori, koji je podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, objavljenog u „Službenom listu CG“, broj 37/2019 od 1. jula 2019. godine;
- Zaključka Odbora donesenog na 13. sjednici Odbora, održanoj 22. jula 2021. godine povodom razmatranja Trećeg GRETA izvještaja o implementaciji Konvencije Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori, Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, za 2021. godinu i Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2020. godinu;
- Zaključka Odbora donesenog na 14. sjednici Odbora, održanoj 3. novembra 2021. godine povodom razmatranja Izvještaja o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2020. godinu;
- Zaključka Odbora donesenog na Petoj (Tematskoj) sjednici Odbora, održanoj 7. aprila 2021. godine povodom Međunarodnog dana Roma i Zaključka Odbora donesenog na 16. (Tematskoj) sjednici Odbora, održanoj 5. novembra 2021. godine povodom Svjetskog dana romskog jezika;
- Zaključka Odbora donesenog na 42. sjednici, održanoj 30. septembra 2019. godine povodom razmatranja Izvještaja „Djeca i bolesti zavisnosti u Crnoj Gori“;
- Zaključka Odbora donesenog na Konsultativnom saslušanju predstavnika osam nadležnih institucija na temu: „Implementacija Akcionog plana za sprovođenje Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja od 2017-2021. godine i aktivnosti preduzete na implementaciji Preporuka iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. koji je, na zahtjev UNICEF-a, pripremila Coram International at Coram Children’s Legal Centre”, održanom na 27. sjednici Odbora, 3. decembra 2018. godine;
- Zaključka Odbora donesenog na Trećoj sjednici Odbora, održanoj 21. januara 2021. godine povodom razmatranja Izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom;
- Zaključka Odbora donesenog na Konsultativnom saslušanju na Prvoj zajedničkoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje o realizaciji standarda pristupačnosti fizičkog okruženja, prevoznih sredstava, informaciono-komunikacionih tehnologija, javnih objekata i usluga, održanom 28. februara 2018. godine i

- Zaključka Odbora donesenog na Konsultativnom saslušanju predstavnika Ministarstva pravde, Ministarstva unutrašnjih poslova i Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, održanom na 29. sjednici Odbora, 24. decembra 2018. godine.

Takođe, u skladu sa članom 75 Poslovnika Skupštine bilo je planirano **devet kontrolnih saslušanja**, a u skladu sa članom 73 Poslovnika Skupštine **jedno konsultativno saslušanje**. Takođe, u planu je bilo održavanje **dvije konferencije, jednog multilateralnog sastanka i tri sastanka**.

Planirane su **četiri posjete** Odbora - Centru za prihvatanje na Božaju, JU Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju i lica sa invaliditetom- Pljevlja, Studijska posjeta Bundestagu u cilju razmjene iskustava o praksi post-zakonodavnog nadzora i upoznavanja sa dobrim praksama u ovoj oblasti, kao i radi razmjene iskustava sa institucijama koje se bave zaštitom ljudskih prava i sloboda u Saveznoj Republici Njemačkoj i Studijska posjeta Parlamentu Poljske (Sejmu)- Komisiji za pravdu i ljudska prava, Komisiji za nacionalne i etničke manjine i Komisiji za predstavke i drugim nadležnim institucijama Poljske koje se bave zaštitom ljudskih i manjinskih prava.

Odbor za ljudska prava i slobode je, uzimajući u obzir preporuke sadržane u dokumentima relevantnih međunarodnih organizacija, institucija i tijela koja se bave ljudskim pravima i slobodama u cilju daljeg snaženja Odbora i kontinuiteta s aktivnostima ovog radnog tijela u prethodnom periodu, posebnu pažnju u 2022. godini posvetio aktivnostima i nadležnim institucijama koje treba da obezbijede veću efikasnost u oblasti: zaštite od diskriminacije, prevencije torture, zaštite prava lica lišenih slobode, prava lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na prava djece sa invaliditetom i zaštitu prava djeteta u cilju dostizanja standarda definisanih Konvencijom UN o pravima djeteta,

zbog čega je u Planu aktivnosti za 2022. godinu akcenat bio usmjeren na aktivnosti koje se odnose na:

- implementaciju donesenih zakona, jačanjem kontrolne uloge Odbora (čl. 68, 73, 75 i 162 Poslovnika Skupštine Crne Gore),
- zaštitu od diskriminacije,
- prevenciju torture i drugih oblika nečovječnog, surovog ili ponižavajućeg postupanja, u skladu sa preporukama Evropskog komiteta za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT),
- zaštitu prava lica lišenih slobode,
- zaštitu ličnih podataka,
- zaštitu prava lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na djecu sa invaliditetom,
- zaštitu prava djeteta u cilju dostizanja standarda definisanih Konvencijom UN o pravima djeteta i
- intenziviranje međunarodne saradnje sa subjektima koji se bave pitanjima zaštite ljudskih prava i sloboda, savjetodavnim tijelima Savjeta Evrope i Evropske unije, daljim jačanjem konstruktivne uloge koju Crna Gora ima u regionalnoj saradnji i nastavkom saradnje koju Odbor ima sa odgovarajućim radnim tijelima drugih parlamenata, kao i učešćem članova Odbora na seminarima, konferencijama i drugim međunarodnim aktivnostima, na poziv međunarodnih organizacija, u skladu sa čl. 208, 209 i 210 Poslovnika Skupštine Crne Gore.

Polazeći od **nadležnosti Odbora za ljudska prava i slobode, utvrđene članom 44 Poslovnika Skupštine Crne Gore:** „*Odbor za ljudska prava i slobode razmatra predloge zakona, drugih propisa i opštih akata i druga pitanja koja se odnose na: slobode i prava čovjeka i građanina, sa posebnim osvrtom na manjinska prava, primjenu potvrđenih međunarodnih akata koji se odnose na ostvarivanje, zaštitu i unaprjeđivanje ovih prava, razmatra i zauzima stavove po predstavkama građana i pravnih lica koje se odnose na ostvarivanje prava građana; prati ostvarivanje dokumenata, mjera i aktivnosti za unaprjeđivanje*

nacionalne, etničke i druge ravnopravnosti, posebno u oblasti obrazovanja, zdravstva, informisanja, socijalne politike, zapošljavanja, preduzetništva, procesa odlučivanja i sl; učestvuje u pripremi i izradi dokumenata i usaglašavanju zakonodavstva u ovoj oblasti sa standardima u evropskom zakonodavstvu; saraduje sa odgovarajućim radnim tijelima drugih parlamenata i nevladinim organizacijama iz ove oblasti.

Odbor u okviru svoje nadležnosti prati i ocjenjuje usklađenost zakona Crne Gore sa pravnom tekovinom Evropske unije i, na osnovu izvještaja Vlade, prati i ocjenjuje primjenu zakona, posebno zakona iz kojih proizilaze obaveze usaglašene sa pravom Evropske unije.”

Odbor je sve aktivnosti ostvarivao u skladu sa Ustavom, zakonom i Poslovníkom Skupštine Crne Gore.

Odbor je tokom 2022. godine zbog uslova pandemije virusa COVID-19 realizovao veoma mali broj međunarodnih i drugih aktivnosti predsjednika i članova Odbora, najčešće u onlajn formatu.

U okviru zakonodavne uloge Skupštine, Odbor je u 2022. godini, u skladu sa članom 137 Poslovníka Skupštine, razmotrio dva predloga zakona: Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja i Predlog zakona o Budžetu Crne Gore za 2023. godinu.

Takođe, u ovom izvještajnom periodu Odbor je razmotrio Predlog rezolucije o genocidu u Pivi i Velici, koji su Skupštini Crne Gore podnijeli poslanici: Momo Koprivica, Vladimir Martinović, Zdenka Popović i Dragan Krapović.

Odbor je u okviru kontrolne uloge Skupštine, u skladu sa članom 162 Poslovníka Skupštine, razmotrio sledeće godišnje izvještaje: Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2021. godinu, Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2020. godinu, Izvještaj o radu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2021. godinu i Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2021. godinu.

Takođe, u okviru kontrolne uloge, Odbor je razmotrio Poseban izvještaj Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“, Konačni izvještaj Državne revizorske institucije o finansijskoj reviziji i reviziji pravilnosti poslovanja Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2020. godinu, Godišnji izvještaj o aktivnostima na sprovođenju i unapređenju upravljanja i kontrola za 2021. godinu za instituciju Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Izvještaj o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period 1. januar- 31. jul 2021. godine.

U skladu sa članom 75 Poslovníka Skupštine Crne Gore na 25. sjednici, 22. juna 2022. godine održano je Kontrolno saslušanje ministra rada i socijalnog staranja (predstavica Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“ i preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a“.

Takođe, Odbor je na 27. sjednici održanoj 25. jula 2022. donio Odluku o Kontrolnom saslušanju ministra prosvjete mr Miomira Vojinovića, ministra rada i socijalnog staranja Admira Adrovića, ministra zdravlja Dragoslava Šečića i ministra ljudskih i manjinskih prava Fatmira Gjeke na temu „Implementacija Preporuka sadržanih u Izvještaju o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode, donesenog povodom razmatranja Izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani

diskriminacije lica sa invaliditetom na Trećoj sjednici Odbora, održanoj 21. januara 2021. godine“. Međutim, usled političkih dešavanja, izglasavanja nepovjerenja 43. Vladi Crne Gore, 19. avgusta 2022. godine i pregovora koji su uslijedili nakon toga ovo Kontrolno saslušanje je odloženo.

Broj realizovanih aktivnosti koje nijesu utvrđene Planom značajno je manji nego prethodnih godina.

Nastavljena je saradnja sa **Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore**, kao krovnom institucijom, utvrđenom Ustavom, za zaštitu ljudskih prava i sloboda. Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore i predstavnici Institucije, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvuju većini sjednica Odbora, kao i aktivnostima koje organizuje ovaj Odbor. Zaštitnik ili predstavnici Institucije su učestvovali na pet sjednica Odbora za ljudska prava i slobode održanih tokom 2022. godine.

Saradnja sa NVO sektorom je intenzivna. Predstavnici nevladinih organizacija po pozivu, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine Crne Gore, već dugi niz godina učestvuju na sjednicama i drugim aktivnostima Odbora. U 2022. godini ostvareno je šest učešća predstavnika nevladinih organizacija na sjednicama Odbora. Ističemo da u okviru Projekta "Odgovornost umjesto izgovora: Skupština građanima" koji NVO „Institut alternativa“ sprovodi uz podršku organizacije "Nacionalna zadužbina za demokratiju" od oktobra 2020. godine ova organizacija prati rad pet skupštinskih odbora: Odbora za bezbjednost i odbranu, Odbora za antikorupciju, Odbora za politički sistem, pravosuđe i upravu, Odbora za ekonomiju, finansije i budžet i Odbora za ljudska prava i slobode. Osnovni ciljevi Projekta su da se podstakne kvalitativno nov način razmišljanja o nadzornoj funkciji Skupštine, prije svega kroz motivisanje poslanika i poslanica da pokrenu primjenu različitih vrsta kontrolnih mehanizama i argumentovane rasprave o javnim politikama, da se obezbijedi nezavisan i objektivan, na dokazima zasnovan pregled uticaja koji kontrolni mehanizmi imaju u praksi sa ciljem poboljšanja njihove primjene i da se pruže preporuke koje bi poboljšale zakonski okvir rada parlamenta i rad poslanika. Kao rezultat praćenja rada ovog Odbora „Institut alternativa“ je u decembru 2021. godine objavio Monitoring izvještaj Odbora za ljudska prava i slobode kojim je obuhvaćen period od 17. decembra 2020. do 1. oktobra 2021. godine, a u decembru 2022. godine Publikaciju **“Koliko se skupštinski odbori miješaju u svoj posao?- Analiza rada pet odbora”** u kojoj se u dijelu koji se tiče rada Odbora za ljudska prava i slobode navodi: **„Odbor za ljudska prava i slobode: Najaktivniji u pogledu broja predloženih preporuka. U izvještajnom periodu, ovo radno tijelo usvojilo je 111 preporuka i zaključaka na osnovu razmatranih izvještaja i održanih tematskih sjednica. Preporuke su uglavnom precizno formulisane i omogućavaju jasno adresiranje odgovornosti.“** Prethodno je u oktobru 2022. godine na Konferenciji „Koliko se Skupština miješa u svoj posao“, održanoj u Podgorici predstavljen Nacrt izvještaja o radu pet odbora Skupštine Crne Gore u periodu od 1. oktobra 2021. do 1. oktobra 2022. godine. Na toj Konferenciji **kao pozitivan primjer izdvojen je jedino Odbor za ljudska prava i slobode i od pet odbora nad kojima je vršen monitoring pohvale u pogledu broja preporuka i zaključaka i njihove precizne formulacije upućene su samo ovom Odboru.** Takođe, u Publikaciji „Osvrt na parlamentarni nadzor u Crnoj Gori: od pričaonice do radionice“ ova nevladina organizacija apostrofirala je rad Odbora za ljudska prava i slobode na strani 5 gdje se navodi: **„U pogledu izvršavanja kontrolne uloge tokom razmatranja izvještaja u određenim oblastima, naročito se izdvaja Odbor za ljudska prava i slobode, koji odskače u broju predloženih zaključaka i preporuka – njih 111 u periodu od oktobra 2021. do oktobra 2022. godine.“**

Takođe, NVO „Građanska alijansa“ je u skladu sa Sporazumom o saradnji sa Odborom za ljudska prava i slobode, Zakonodavnim odborom i Odborom za evropske integracije, potpisanim 1. novembra 2018. nastavila da vrši monitoring nad radom Odbora za ljudska prava i slobode.

Saradnja sa međunarodnim organizacijama sa sjedištem u Crnoj Gori takođe je dobra i Odbor u kontinuitetu za svoj rad dobija pohvale od predstavnika međunarodnih organizacija koji po pozivu, u skladu sa članom 67 Poslovnika Skupštine, učestvuju na sjednicama i aktivnostima Odbora. U 2022. godini ostvareno je sedam učešća predstavnika međunarodnih organizacija na sjednicama Odbora. Takođe, članovi Odbora za ljudska prava i slobode učestvuju na aktivnostima organizovanim od strane međunarodnih organizacija sa sjedištem u Crnoj Gori.

Važnim smatramo istaći da je u aprilu 2022. godine završen trogodišnji projekat Vestminsterske fondacije za demokratiju “Kreiranje parlamentarne mreže o ljudskim pravima na Zapadnom Balkanu” realizovan u šest država, odnosno osam parlamenata Zapadnog Balkana u kojem je učestvovao i Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore. Po okončanju projekta **predstavnici Vestminsterske fondacije za demokratiju su ocijenili da je saradnja koju su imali sa Odborom za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore bila zaista izuzetna i najbolja u odnosu na sve druge odbore koji su učestvovali u radu HUGEN mreže.**

Pohvale koje Odbor za ljudska prava i slobode na račun kvaliteta rada dobija od partnera predstavljaju „vjetar u leđa“ , odnosno podstrek da se u predstojećem periodu ulože još veći naponi na unapređenju ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori, za šta je neophodna saradnja sa državnim organima, nezavisnim institucijama, međunarodnim organizacijama i nevladinim sektorom koji se bavi zaštitom ljudskih prava, što je Odbor za ljudska prava i slobode i u proteklom periodu praktikovao.

STEPEN REALIZACIJE AKTIVNOSTI UTVRĐENIH PLANOM ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE ZA 2022. GODINU

U 2022. godini Odbor za ljudska prava i slobode je održao **10 sjednica** (**Napomena:** 29. sjednica koja je bila zakazana za 21. septembar 2022. godine na kojoj je bilo planirano održavanje Kontrolnog saslušanja ministra prosvjete mr Miomira Vojinovića, ministra rada i socijalnog staranja Admira Adrovića, ministra zdravlja Dragoslava Ščekića i ministra ljudskih i manjinskih prava Fatmira Gjeke na temu „Implementacija Preporuka sadržanih u Izvještaju o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode, donesenog povodom razmatranja Izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom na Trećoj sjednici Odbora, održanoj 21. januara 2021. godine“ je odložena usled političkih dešavanja, izglasavanja nepovjerenja 43. Vladi Crne Gore, 19. avgusta 2022. godine i pregovora koji su uslijedili nakon toga).

Broj aktivnosti utvrđenih Planom aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2022. godinu - 44

Broj realizovanih aktivnosti iz Plana aktivnosti Odbora za 2022. godinu – 12

Broj nerealizovanih aktivnosti iz Plana aktivnosti Odbora za 2022. godinu – 32

Napomena I: Razmatranje:

- Izvještaja o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2021. godini,
- Izvještaja o stanju zaštite ličnih podataka i stanju u oblasti pristupa informacijama za 2021. godinu,
- Kontrolno saslušanje ministra prosvjete, ministra rada i socijalnog staranja, ministra zdravlja i ministra ljudskih i manjinskih prava na temu „Implementacija Preporuka sadržanih u Izvještaju o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode, donesenog povodom razmatranja Izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom na Trećoj sjednici Odbora, održanoj 21. januara 2021. godine“,
- Kontrolno saslušanje ministra ljudskih i manjinskih prava i direktora Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava na temu “Implementacija Preporuka sadržanih u Konačnom izvještaju Državne revizorske institucije o finansijskoj reviziji i reviziji pravilnosti poslovanja Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2020. godinu”,
- Kontrolno saslušanje predstavnika nadležnih institucija i organa na temu: “Uticaj govora mržnje na mentalno zdravlje djece, sa posebnim akcentom na praćenje implementacije Zaključka Skupštine Crne Gore donesenog povodom Izvještaja o mentalnom zdravlju djece u Crnoj Gori (“Službeni list CG, broj

37/2019) i Preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore sadržanih u Posebnom izvještaju “Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori”,

- Akcionog plana za sprovođenje Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori 2019-2023, za 2022. godinu, sa Izvještajem o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje za 2021. godinu,
- Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, za 2022. godinu i Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2021. godinu,
- Strategije o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, za period 2021-2025. godine, s Akcionim planom za 2021. i 2022. godinu,
- Posjeta Centru za prihvatanje Božaju i sastanak sa predstavnicima Ministarstva unutrašnjih poslova,
- Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. godina sa Akcionim planom za 2022/2023. godinu,
- Nacionalnog dokumenta za implementaciju Konvencije Savjeta Evrope o suzbijanju i sprečavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija),
- Posjeta Dnevnom centru za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom- Pljevlja,
- Srednjeročnog izvještaja Crne Gore o implementaciji preporuka dobijenih tokom trećeg ciklusa Opšteg periodičnog pregleda (UPR),
- Akcionog plana za realizaciju preporuka UN Komiteta za prava osoba sa invaliditetom, za 2021. i 2022. godinu,
- Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. za 2021. godinu i Akcionog plana za 2022/2023. godinu,
- Kontrolno saslušanje predstavnika nadležnih institucija zaduženih za realizaciju Preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, sadržanih u Izvještaju „Djeca i bolesti zavisnosti u Crnoj Gori“,
- Izvještaja o primjeni Strategije za ostvarivanje prava djeteta 2019-2023, sa Akcionim planom za 2021-2022. godinu,
- Kontrolno saslušanje na temu „*Realizacija Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. i Preporuka sadržanih u Analizi usklađenosti zakonodavstva u Crnoj Gori sa Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Konvencijom UN o pravima lica sa invaliditetom, sa posebnim akcentom na: Praćenje realizacije Zaključka Skupštine Crne Gore, donesenog povodom usvajanja Zakona o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom, objavljenog u “Službenom listu CG”, broj 35/15,*
- Izvještaja o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2021. godinu,
- Konsultativno saslušanje predstavnika nadležnih institucija na temu „Poštovanje ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori tokom pandemije COVID-19“
- Izvještaja “Istine i zablude o diskriminaciji”,
- Predloga zakona o izmjenama i dopuni Zakona o zabrani diskriminacije,
- Predloga zakona o zaštiti podataka o ličnosti,
- Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nevladinim organizacijama,
- Kontrolno saslušanje predstavnika nadležnih institucija u cilju praćenja realizacije Zaključaka Skupštine Crne Gore, donesenih na predlog Odbora za ljudska prava i slobode, sa Kontrolnog saslušanja ministra rada i socijalnog staranja (predstavnicima Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnicima Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključaka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra

2019. na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“ i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a“, održanog 22. juna 2022. godine,

- Kontrolno saslušanje predstavnika nadležnih institucija zaduženih za realizaciju preostalih aktivnosti utvrđenih Akcionim planom za sprovođenje Strategije za prevenciju i zaštitu djece od nasilja od 2017-2021. godine i aktivnosti na implementaciji preporuka iz Izvještaja o evaluaciji sistema za praćenje stanja dječjih prava u Crnoj Gori za period 2014-2017. godina,

- Međunarodna aktivnost Studijska posjeta Bundestagu (razmjena iskustava o praksi post-zakonodavnog nadzora i upoznavanje sa dobrim praksama u ovoj oblasti, kao i razmjena iskustava sa institucijama koje se bave zaštitom ljudskih prava i sloboda u Saveznoj Republici Njemačkoj),

- Kontrolno saslušanje predstavnika nadležnih organa, učesnika Prve zajedničke sjednice Odbora za ljudska prava i slobode i Odbora za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje na temu „Sprovođenje Zaključka sa Konsultativnog saslušanja dva Odbora iz februara 2018. godine povodom realizacije standarda pristupačnosti fizičkog okruženja, prevoznih sredstava, informaciono- komunikacionih tehnologija, javnih objekata i usluga“,

- Međunarodna aktivnost - Studijska posjeta Parlamentu Poljske (Sejmu)- Komisiji za pravdu i ljudska prava, Komisiji za nacionalne i etničke manjine i Komisiji za predstavke i drugim nadležnim institucijama Poljske koje se bave zaštitom ljudskih i manjinskih prava,

- Kontrolno saslušanje ministra pravde, ministra unutrašnjih poslova i direktora Uprave za izvršenje krivičnih sankcija na temu “Stanje u zatvorskom i pritvorskom sistemu Crne Gore”,

- Strategije deinstitucionalizacije i razvoja usluga za život u zajednici za period 2023- 2026. godina sa Akcionim planom i

- Predloga zahtjeva za dodjelu budžetskih sredstava Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore u budžetu za 2023. godinu

nijesu realizovani, pri čemu većina njih nije realizovana iz objektivnih razloga.

Podsjećanja radi, politička kriza je dovela do blokade plenarnog rada Skupštine početkom 2022. godine. Blokada se odrazila i na rad skupštinskih odbora, a time i na rad Odbora za ljudska prava i slobode koji je svoju prvu sjednicu u 2022. godini imao tek u junu.

Odbor je sa kašnjenjem usvojio Plan aktivnosti na 27. sjednici, održanoj 25. jula 2022. Po prvi put od kada se donosi godišnji plan rada Odbora, kao osnov za izradu Plana nije korišćen Program rada Vlade Crne Gore, jer do sačinjavanja Plana aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2022. godinu 43. Vlada Crne Gore koja je izabrana 28. aprila 2022. godine nije usvojila Program rada za tekuću godinu.

Teškoće u blagovremenoj realizaciji Plana aktivnosti bile su prouzrokovane i izglasavanjem nepovjerenja 42. i 43. Vladi Crne Gore. Izuzetno važnim smatramo istaći da je Odbor za ljudska prava i slobode bio onemogućen u blagovremenoj realizaciji Planom utvrđenih aktivnosti zbog neažurnosti Vlade Crne Gore u pravovremenom usvajanju dokumenata. Takođe, ni pojedine druge nadležne institucije nijesu blagovremeno dostavljale akte iz svoje nadležnosti Skupštini Crne Gore, odnosno Odboru za ljudska prava i slobode.

Takođe, teškoće u radu bile su prouzrokovane i dugotrajnim postupkom konsolidacije u Vladi Crne Gore, odnosno resornim ministarstvima sa kojima Odbor za ljudska prava i slobode saraduje, kako u periodu nakon izglasavanja nepovjerenja 42. Vladi Crne Gore 24. februara 2022. godine, tako i nakon izbora 43. Vlade Crne Gore 28. aprila 2022. Dodatno, nakon svega nekoliko mjeseci rada, uslijedilo je izglasavanje nepovjerenja i 43. Vladi Crne Gore, 19. avgusta 2022. godine što je opet uticalo na dinamiku rada Skupštine Crne Gore i njenih radnih tijela. Dodatni problem bio je i sajber napad na informacionu infrastrukturu državnih organa Crne Gore u avgustu 2022. godine usled kojeg su državne institucije otežano funkcionisale, a što je trajalo čak do sredine decembra ove godine, tako da Odbor nije dobijao od Vlade, odnosno resornih ministarstava akte iz njihove nadležnosti, niti je do istih mogao doći proaktivno, elektronskim

putem, uvidom na sajt Vlade Crne Gore koji u određenom vremenskom periodu nije adekvatno funkcionisao. Pored svega navedenog, i održavanje lokalnih izbora u 14 opština u Crnoj Gori krajem oktobra 2022. godine, te obaveze koje su poslanici u svojim partijama imali tim povodom takođe je uticalo na smanjeni intenzitet rada Odbora.

Napomena II: Realizacija određenog broja nerealizovanih aktivnosti utvrđenih Planom rada Odbora za 2022. godinu, kao i prethodnih godina, planira se u I kvartalu 2023. godine, prije usvajanja plana aktivnosti Odbora za 2023. godinu, dok će određeni broj aktivnosti biti prenešen u plan rada za 2023.

Odbor za ljudska prava i slobode u 2022. godini razmotrio je **dva predloga zakona**:

1. Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja (*Odbor je razmotrio Predlog zakona na 28. i Nastavku 28. sjednice, održanim 26. i 27. jula 2022. godine, o čemu je Skupštini podnio Izvještaj/ Skupština Crne Gore 27. saziva, na Osmoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2022. godini, dana 28. jula 2022. godine donijela je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja liječenja koji je objavljen u „Službenom listu Crne Gore“, broj 86/22 od 3. avgusta 2022. godine*);

2. Predlog zakona o Budžetu Crne Gore za 2023. godinu (*Odbor je razmotrio Predlog zakona na 31. sjednici, održanoj 14. decembra 2022. godine i u skladu sa članom 137 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore podnio Mišljenje Odboru za ekonomiju, finansije i budžet*).

Tokom 2022. godine, Odbor je razmotrio sledeća **četiri godišnja izvještaja**:

1. Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2021. godinu (*Odbor razmotrio na 22. i Nastavku 22. sjednice, održanim 7. i 8. juna 2022. godine i podnio Skupštini Izvještaj sa Predlogom zaključka (u 19 tačaka)/ Skupština Crne Gore 27. saziva, na Trećoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja u 2022. godini, povodom razmatranja Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2021. godinu, dana 28. novembra 2022. godine, donijela je Zaključak (u 19 tačaka) koji je objavljen u "Službenom listu CG", broj 130/22 od 1. decembra 2022. godine*);
2. Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2020. godinu (*Odbor razmotrio na 22. i Nastavku 22. sjednice, održanim 7. i 8. juna 2022. godine i podnio Skupštini Izvještaj sa Predlogom zaključka (u 16 tačaka)/ Skupština Crne Gore 27. saziva, na Trećoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja u 2022. godini, povodom razmatranja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2020. godinu, dana 28. novembra 2022. godine, nije prihvatila Zaključak predložen od strane Odbora*);
3. Izvještaj o radu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2021. godinu (*Odbor razmotrio na 23. sjednici, održanoj 9. juna 2022. godine i podnio Skupštini Izvještaj u kojem se navodi da Izvještaj o radu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2021. godinu nije dobio potrebnu većinu/ Skupština Crne Gore 27. saziva, na Trećoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja u 2022. godini, dana 28. novembra 2022. godine nije prihvatila Izvještaj o radu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2021. godinu*);
4. Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2021. godinu (*Odbor razmotrio na 30. sjednici, održanoj 26. oktobra 2022. godine i podnio Skupštini Izvještaj sa Predlogom zaključka (u 16 tačaka)/ Skupština Crne Gore 27. saziva, na Trećoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja u 2022. godini, povodom razmatranja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2021. godinu, dana 28. novembra 2022. godine, nije prihvatila Zaključak predložen od strane Odbora*).

Takođe, u okviru kontrolne uloge, Odbor je razmotrio:

1. Poseban izvještaj Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“ (*Odbor razmotrio na 22. i Nastavku 22. sjednice, održanim 7. i 8. juna 2022. godine i podnio Skupštini Izvještaj sa Predlogom zaključka (u 11 tačaka)/ Skupština Crne Gore 27. saziva, na Trećoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja u 2022. godini, povodom razmatranja Posebnog izvještaja "Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori", dana 28. novembra 2022. godine, donijela je Zaključak (u 11 tačaka) koji je objavljen u "Službenom listu CG", broj 130/22 od 1. decembra 2022. godine*);
2. Izvještaj o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period 1. januar- 31. jul 2021. godine (*Odbor razmotrio na 22. i Nastavku 22. sjednice, održanim 7. i 8. juna 2022. godine i tim povodom donio Zaključak (u 10 tačaka) koji je dostavio Kolegijumu Predsjednice Skupštine na upoznavanje i nadležnim institucijama na realizaciju*).

U skladu sa Planom aktivnosti za 2022. godinu Odbor je razmotrio:

- Izvještaj Odbora za ljudska prava i slobode, kao radnog tijela nadležnog za nadzor nad primjenom i praćenjem poštovanja Etičkog kodeksa poslanika za 2021. godinu (*Odbor razmotrio na 23. sjednici, održanoj 9. juna 2022. godine i isti dostavio Skupštini Crne Gore na dalje postupanje*) i
- Predlog godišnjeg plana obuka poslanika po pitanju poštovanja i primjene Etičkog kodeksa poslanika za 2022. godinu (*Odbor razmotrio na 23. sjednici, održanoj 9. juna 2022. godine i isti usvojio.*)

Shodno Planu aktivnosti Odbora za 2022. godinu, Odbor je u izvještajnom periodu **razmatrao realizaciju četiri Zaključka**, koje je Skupština donijela na predlog ovog Odbora, i to:

- 1) Zaključka Skupštine Crne Gore donesenog povodom razmatranja Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2019. godinu, objavljenog u „Službenom listu Crne Gore“, broj 57/21;
- 2) Zaključka Skupštine Crne Gore donesenog povodom razmatranja Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2020. godinu, objavljenog u „Službenom listu Crne Gore“, broj 57/21;
- 3) Zaključka Skupštine Crne Gore donesenog povodom razmatranja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2019. godinu, objavljenog u „Službenom listu Crne Gore“, broj 57/21 i
- 4) Zaključaka Skupštine Crne Gore donesениh povodom razmatranja Predloga zaključaka Odbora za ljudska prava i slobode povodom Kontrolnog saslušanja ministra rada i socijalnog staranja (predstavica Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. godine na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori” i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a”, dana 28. jula 2022. godine, objavljenih u „Službenom listu Crne Gore“, broj 84/22 od 1. avgusta 2022. godine.

Takođe, u 2022. godini Odbor je pratio realizaciju **dva Zaključka Odbora** i to:

- 1) Zaključka Odbora donesenog povodom razmatranja Izvještaja o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period od 1. januara do 31. jula 2020. godine i
- 2) Zaključka Odbora donesenog na Konsultativnom saslušanju državne sekretarke u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, generalnog direktora Direktorata za socijalno staranje i dječju zaštitu u Ministarstvu rada i socijalnog staranja i direktora Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“, održanom 25. septembra 2019. godine.

Tokom 2022. godine Odbor za ljudska prava i slobode je održao **jedno kontrolno saslušanje** i to **Kontrolno saslušanje ministra rada i socijalnog staranja (predstavica Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa**

smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“ i preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a“.

Izveštaj sa Predlogom zaključaka jednoglasno je usvojen na 26. sjednici Odbora, 7. jula 2022. godine.

Skupština Crne Gore 27. saziva na Osmoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2022. godini, dana 28. jula 2022. godine donijela je Zaključke i isti su objavljeni u “Službenom listu Crne Gore”, broj 84/22 od 1. avgusta 2022. godine.

Ovo je prvi put da su Zaključci sa nekog Kontrolnog saslušanja usvojeni u Skupštini i objavljeni u “Službenom listu Crne Gore”, od izmjena člana 77 Poslovnika Skupštine Crne Gore, što predstavlja nesumnjiv doprinos unapređenju rada Skupštine Crne Gore, prije svega jačanju njene kontrolne i nadzorne uloge.

Podsjećanja radi, Odbor je na 27. sjednici održanoj 25. jula 2022. godine donio Odluku o Kontrolnom saslušanju ministra prosvjete, ministra rada i socijalnog staranja, ministra zdravlja i ministra ljudskih i manjinskih prava na temu „*Implementacija Preporuka sadržanih u Izveštaju o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode, donesenog povodom razmatranja Izveštaja o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom na Trećoj sjednici Odbora, održanoj 21. januara 2021. godine*”. Međutim, usled političkih dešavanja i pregovora koji su uslijedili nakon izglasavanja nepovjerenja 43. Vladi Crne Gore ovo Kontrolno saslušanje je odloženo.

Tokom 2022. godine Odbor za ljudska prava i slobode **nije imao konsultativnih saslušanja.**

Kada je riječ o aktivnostima Odbora u 2022. u skladu sa Planom realizovane su sledeće aktivnosti:

1. Sastanak predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode i sekretara Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića sa predstavnicima Vestminsterske fondacije za demokratiju Ivanom Radojevićem, programskim menadžerom i Danijelom Božović, nezavisnom ekspertkinjom angažovanom za izradu izvještaja o samoprocjeni parlamentarnih i zakonodavnih indikatora za post-zakonodavni nadzor, održan 25. januara 2022. godine;
2. Multilateralni sastanak „Trendovi u oblasti ljudskih prava na Zapadnom Balkanu i u Austriji- naučene lekcije i budući pravci“, održan onlajn 27. januara 2022. godine;
3. Konferencija na kojoj je predstavljen Poseban izvještaj Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“, održana u Podgorici 22. februara 2022. godine;
4. Treća godišnja konferencija Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN), održana u Skoplju u Republici Sjevernoj Makedoniji u periodu od 14. do 16. marta 2022. godine;
5. Sastanak predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića sa vršiteljkom dužnosti šefa Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Sabinom Žunić, održan u Podgorici 6. juna 2022. godine;
6. Razmatranje Izvještaja Odbora za ljudska prava i slobode, kao radnog tijela nadležnog za nadzor nad primjenom i praćenjem poštovanja Etičkog kodeksa poslanika za 2021. godinu na 23. sjednici Odbora, održanoj 9. juna 2022. godine;
7. Razmatranje Predloga godišnjeg plana obuka poslanika po pitanju poštovanja i primjene Etičkog kodeksa poslanika za 2022. godinu na 23. sjednici Odbora, održanoj 9. juna 2022. godine;

8. Razmatranje Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2021. godinu na 22. i Nastavku 22. sjednice Odbora, održanim 8. i 9. juna 2022. godine;
9. Razmatranje Posebnog izvještaja Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“ na 22. i Nastavku 22. sjednice Odbora, održanim 8. i 9. juna 2022. godine;
10. Razmatranje Izvještaja o radu Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2021. godinu, sa osvrtom na Konačni izvještaj Državne revizorske institucije o finansijskoj reviziji i reviziji pravilnosti poslovanja Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava za 2020. godinu na 23. sjednici Odbora, održanoj 9. juna 2022. godine;
11. Razmatranje Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2021. godinu na 22. i Nastavku 22. sjednice Odbora, održanim 8. i 9. juna 2022. godine i
12. Razmatranje Predloga zakona o Budžetu Crne Gore za 2023. godinu na 31. sjednici Odbora, održanoj 14. decembra 2022. godine.

AKTIVNOSTI KOJE JE ODBOR ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE REALIZOVAO IZVAN PLANA AKTIVNOSTI ZA 2022. GODINU

Pored Planom utvrđenih aktivnosti, Odbor je u 2022. godini realizovao četiri dodatne aktivnosti, i to:

3. Razmatranje Izvještaja o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period od 1. januara do 31. jula 2021. godine (*Odbor razmotrio na 22. i Nastavku 22. sjednice, održanim 8. i 9. juna 2022. godine i sačinio Izvještaj sa Zaključkom (u 10 tačaka) koji je dostavio Kolegijumu Predsjednice Skupštine na upoznavanje i nadležnim institucijama na realizaciju*);
4. Razmatranje Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja, koji su Skupštini Crne Gore podnijeli poslanici: dr Branka Bošnjak, Vesna Pavićević, Simonida Kordić, Tamara Vujović, Danijela Đurović, Božena Jelušić, Kenana Strujić Harbić, Draginja Vuksanović Stanković i Boris Mugoša (*Odbor razmotrio na 28. i Nastavku 28. sjednice, održanim 26. i 27. jula 2022. godine/Odbor podnio Skupštini Izvještaj/Skupština Crne Gore 27. saziva na Osmoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2022. godini, dana 28. jula 2022. godine, donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o uzimanju i presađivanju ljudskih tkiva i ćelija u svrhu liječenja koji je objavljen u „Službenom listu Crne Gore“, broj 86/22 od 3. avgusta 2022. godine*);
5. Razmatranje Predloga rezolucije o genocidu u Pivi i Velici, koji su Skupštini Crne Gore podnijeli poslanici: Momo Koprivica, Vladimir Martinović, Zdenka Popović i Dragan Krapović (*Odbor razmotrio na 28. i Nastavku 28. sjednice, održanim 26. i 27. jula 2022. godine/Odbor podnio Skupštini Izvještaj/Skupština Crne Gore 27. saziva na Osmoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2022. godini, dana 30. jula 2022. godine, donijela Rezoluciju o genocidu u Pivi i Velici koja je objavljena u „Službenom listu Crne Gore“, broj 84/22 od 1. avgusta 2022. godine*) i
6. Sastanak predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića sa ekspertima Peer review misije Evropske komisije: Kristinom Sa Kosta, Linom Rainiene i Matejom Sironičem, održan u Podgorici 6. decembra 2022. godine.

MEĐUNARODNE AKTIVNOSTI ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE

Međunarodne aktivnosti su realizovane u znatno manjem intenzitetu nego prethodnih godina zbog okolnosti prouzrokovanih pandemijom koronavirusa, te ukupne političke situacije u Crnoj Gori. Značajan broj događaja je organizovan u onlajn formatu, održavanjem virtuelnih sastanaka.

U aprilu 2022. godine završen je trogodišnji projekat Vestminsterske fondacije za demokratiju (WFD) „Kreiranje parlamentarne mreže o ljudskim pravima na Zapadnom Balkanu“ u kojem je učestvovao Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore i u okviru kojeg su prethodnih godina realizovane brojne aktivnosti koje su doprinijele poboljšanju nadzorne uloge i kapaciteta parlamenata i razvijanju mehanizama za regionalnu parlamentarnu saradnju u oblasti ljudskih prava koji treba da omoguće efikasan nadzor zakonodavstva o ljudskim pravima.

Iskustva Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore stečena putem učešća predstavnika Odbora i zaposlenih u Sekretarijatu Odbora u aktivnostima WFD-a veoma su značajna za dalje unapređenje rada ovog radnog tijela, posebno u sprovođenju post-zakonodavnog nadzora za zakone, koji je veoma važan u procjeni da li su usvojeni zakoni implementirani na planirani način, da li su dali očekivane rezultate i ostvaruju li predviđene ishode. Riječ je o novoj praksi koja je po prvi put sprovedena u zemljama Zapadnog Balkana po jedinstvenoj metodologiji Instituta za napredne pravne studije u Londonu.

Podsjećanja radi, crnogorski Parlament je prvi u regionu sproveo post-zakonodavni nadzor, jer je na inicijativu Odbora za rodnu ravnopravnost krajem 2020. godine završen Izvještaj o post-zakonodavnom nadzoru za Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti. Takođe, Skupština Crne Gore je prva koja je dva puta uradila post-zakonodavni nadzor, jer je i na inicijativu Odbora za ljudska prava i slobode u januaru 2021. godine završen post-zakonodavni nadzor za Zakon o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom.

Izvještaj o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom predstavljen je na Trećoj sjednici Odbora za ljudska prava i slobode, 21. januara 2021. godine i tim povodom Odbor je sačinio Izvještaj sa Zaključkom (u 19 tačaka) koji je dostavio Kolegijumu Predsjednika Skupštine na upoznavanje i nadležnim institucijama na realizaciju.

Planom aktivnosti Odbora za 2022. godinu bilo je utvrđeno održavanje kontrolnog saslušanja resornih ministara u cilju praćenja implementacije Preporuka sadržanih u Izvještaju o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode, donesenog povodom razmatranja Izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom na Trećoj sjednici Odbora, održanoj 21. januara 2021. godine. Nažalost, zbog političkih dešavanja i pregovora koji su uslijedili nakon izglasavanja nepovjerenja 43. Vladi Crne Gore ovo Kontrolno saslušanje je odloženo. Očekuje se da će isto biti realizovano tokom 2023. godine kako bi se na pravi način i u potpunosti sagledali efekti prethodno sprovedenog post-zakonodavnog nadzora nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom i stepen realizovanih preporuka, odnosno unapređenja stanja u ovoj oblasti.

Ističemo da su predstavnici Vestminsterske fondacije za demokratiju analizom rada odbora za ljudska prava iz osam parlamenata, odnosno šest zemalja Zapadnog Balkana i saradnjom sa radnim tijelima nadležnim za ljudska prava i rodnu ravnopravnost ocijenili da Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore predstavlja svijetli primjer uspješnog rada koji može poslužiti kao primjer dobre prakse drugim odborima iz regiona. Po okončanju projekta, programski menadžer Vestminsterske fondacije za demokratiju je ocijenio da je saradnja koju su imali sa Odborom za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore bila zaista izuzetna i najbolja u odnosu na sve druge odbore koji su učestvovali u radu Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana.

Tokom 2022. godine realizovane su sledeće međunarodne aktivnosti:

1. Sastanak predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode i sekretara Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića sa predstavnicima Vestminsterske fondacije za demokratiju Ivanom Radojevićem, programskim menadžerom i Danijelom Božović, nezavisnom ekspertkinjom angažovanom za izradu izvještaja o samoprocjeni parlamentarnih i zakonodavnih indikatora za post-zakonodavni nadzor, održan 25. januara 2022. godine;
2. Multilateralni sastanak „Trendovi u oblasti ljudskih prava na Zapadnom Balkanu i u Austriji- naučene lekcije i budući pravci“, održan onlajn 27. januara 2022. godine;
3. Treća godišnja konferencija Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana (HUGEN), održana u Skoplju u Republici Sjevernoj Makedoniji u periodu od 14. do 16. marta 2022. godine;
4. Sastanak predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića sa vršiteljkom dužnosti šefa Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori Sabinom Žunić, održan u Podgorici 6. juna 2022. godine i
5. Sastanak predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode Jovana Jola Vučurovića sa ekspertima Peer review misije Evropske komisije: Kristinom Sa Kosta, Linom Rainiene i Matejom Sironičem, održan u Podgorici 6. decembra 2022. godine.

OSTALE AKTIVNOSTI ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE

1. Konferencija na kojoj je predstavljen Poseban izvještaj Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“, održana u Podgorici 22. februara 2022. godine.

STATISTIČKI PODACI O RADU ODBORA U 2022. GODINI

Naziv radnog tijela	Godina	Broj sjednica	Trajanje sjednica (u satima)	Trajanje sjednica (u danima)	Broj razmatranih tačaka dnevnog reda	Broj razmatranih predloga zakona	Broj razmatranih predloga zakona o izmjenama i dopunama	Broj razmatranih amandmana
Odbor za ljudska prava i slobode	2022. godina	10 sjednica (Napomena: 29. sjednica Odbora koja je bila zakazana za 21. septembar 2022. godine je odložena)	16 sati i 35 minuta	10 dana	23	1	1	2

Naziv radnog tijela	Godina	Učešće na sjednici u skladu sa članu 67 Poslovnika Skupštine CG			
Odbor za ljudska prava i slobode	2022.	Učešća po članu 67 stav 1	Učešća po članu 67 stav 4		
			Predstavnici državnih institucija	Predstavnici civilnog sektora	Ostala učešća
		24	48	6	7

PREGLED SJEDNICA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE U 2022. GODINI

Godina	Broj i datum održavanja sjednice	Broj tačaka dnevnog reda
2022.	22. sjednica i Nastavak 22. sjednice (8. i 9. jun 2022)	5
	23. sjednica (9. jun 2022)	4
	24. sjednica (9. jun 2022)	1
	25. sjednica (22. jun 2022)	1
	26. sjednica (7. jul 2022)	1
	27. sjednica (25. jul 2022)	2
	28. sjednica i Nastavak 28. sjednice (26. i 27. jul 2022)	2
	29. sjednica (ODLOŽENA)	-
	30. sjednica (26. oktobar 2022)	2
	31. sjednica (14. decembar 2022)	3
	32. sjednica (26. decembar 2022)	2
	Ukupan broj sjednica- 10 sjednica	Ukupan broj tačaka dnevnog reda - 23

PRISUSTVO PREDSDJEDNIKA I ČLANOVA ODBORA SJEDNICAMA ODBORA U 2022. GODINI

Članovi Odbora	Klub	Prisustvo sjednicama Odbora za ljudska prava i slobode u 2021.
Jovan Jole Vučurović, predsjednik Odbora	Demokratski front - NSD, DNP, RP	Prisustvovao svim sjednicama Odbora.
Jelena Božović, članica	Demokratski front - NSD, DNP, RP	Prisustvovala svim sjednicama Odbora.
dr Vladimir Dobričanin, član	Demokratski front - NSD, DNP, RP	Prisustvovao svim sjednicama Odbora.
Janko Milatović, član ¹	Demokratski front - NSD, DNP, RP	Nije prisustvovao 30. sjednici Odbora, održanoj 26. oktobra 2022. godine. Na 32. sjednici Odbora je imao zamjenu, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.

¹ Poslanik Janko Milatović je izabran za člana Odbora za ljudska prava i slobode na Osmoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja Skupštine Crne Gore 27. saziva u 2022. godini, dana 28. jula 2022. godine

dr Albin Ćeman, član	"Demokrate - Demos - Mir je naša nacija"	Prisustvovao svim sjednicama Odbora, s tim što je na 28. sjednici imao zamjenu, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.
Miodrag Lekić, član	"Demokrate - Demos - Mir je naša nacija"	Prisustvovao svim sjednicama Odbora, s tim što je na 32. sjednici imao zamjenu, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.
dr Srđan Pavićević, član	"Crno na bijelo"	Prisustvovao svim sjednicama Odbora, s tim što je na početku 22. sjednice, održane 8. juna 2022. godine imao zamjenu, u skladu sa članom 65 Poslovnika Skupštine Crne Gore.
dr Halil Duković, član	Demokratska partija socijalista Crne Gore	Nije prisustvovao nijednoj sjednici Odbora.
mr Ivan Mitrović, član	Demokratska partija socijalista Crne Gore	Nije prisustvovao nijednoj sjednici Odbora.
Mevludin Nuhodžić, član	Demokratska partija socijalista Crne Gore	Nije prisustvovao nijednoj sjednici Odbora.
Vesna Pavićević, članica	Demokratska partija socijalista Crne Gore	Nije prisustvovala nijednoj sjednici Odbora.
Amer Smailović, član	Bošnjačka stranka	Nije prisustvovao nijednoj sjednici Odbora.
Genci Nimanbegu, član	Klub albanskih poslanika Forca	Nije prisustvovao 31. sjednici Odbora, održanoj 14. decembra 2022. godine i 32. sjednici Odbora, održanoj 26. decembra 2022.

Tokom 2022. godine Odbor za ljudska prava i slobode je imao deset sjednica, sa 23 tačke dnevnog reda koje su trajale 16 sati i 35 minuta. Na sjednicama Odbora pored predstavnika predlagača, po pozivu, u skladu sa članom 67 stav 4 Poslovnika Skupštine Crne Gore, učestvovalo je 48 predstavnika državnih institucija, šest predstavnika civilnog sektora i sedam predstavnika međunarodnih organizacija.

INFORMACIJA O PREDSTAVKAMA GRAĐANA I PRAVNIH LICA DOSTAVLJENIM ODBORU ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE TOKOM 2022. GODINE

Na web sajtu Skupštine Crne Gore od novembra 2020. godine otvorena je mogućnost obraćanja Skupštini, gdje je u dijelu "Građani" pod stavkom "Predstavke" postavljen obrazac za podnošenje predstavki, čijim je popunjavanjem olakšan postupak podnošenja predstavki, ali i efikasnije postupanje po njima od strane nadležnih službi i radnih tijela Skupštine.

Tokom 2022. godine Odboru za ljudska prava i slobode dostavljene su **dvije predstavke** upućene od strane građana: L.V. i K.K.

Podsjećanja radi, Odbor za ljudska prava i slobode je na Trećoj sjednici, održanoj 21. januara 2021. godine odlučio da po predstavkama postupa u skladu sa Zaključkom Odbora o postupanju po predstavkama koji je donio Odbor za ljudska prava i slobode 24. saziva Skupštine Crne Gore 30. maja 2012. godine i po kome je postupano u svim prethodnim sazivima Odbora.

Imajući u vidu dosadašnji način postupanja utvrđen Zaključkom Odbora, kao i konstruktivnu saradnju sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda Crne Gore koji je, u skladu sa Zakonom, postupao po predstavkama dostavljenim od strane ovog Odbora i o njihovom ishodu blagovremeno obavještavao, odlučeno je da Odbor za ljudska prava i slobode i u 27. sazivu Skupštine Crne Gore postupa po Zaključku i da se predstavke i obraćanja građana, prosleđuju Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore na dalje postupanje, uz obavezu da Zaštitnik, po okončanju postupka, povratno informiše Odbor o postupanju po predstavkama.

1. PREDSTAVKA L.V. (broj 00-63-8/22-1 od 4. januara 2022. godine)

Predstavka je razmotrena na 23. sjednici Odbora, održanoj 8. juna 2022. godine.

U skladu sa Zaključkom Odbora za ljudska prava i slobode, Predstavka je dostavljena Zaštitniku ljudskih prava i sloboda, na dalje postupanje, shodno njegovoj nadležnosti.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković je Dopisom, broj 00-63-8/22-1/2 od 8. jula 2022. godine obavijestio Odbor o postupanju po Predstavci, o čemu su članovi Odbora informisani na 30. sjednici Odbora, održanoj 26. oktobra 2022. godine.

Odgovor Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore o postupanju po Predstavci, broj 00-63-8/22-1/2 od 8. jula 2022. godine dostavljen je podnositeljki Predstavke, radi upoznavanja.

2. PREDSTAVKA K.K. (broj 00-63-8/22-21 od 31. maja 2022. godine)

Predstavka je razmotrena na 23. sjednici Odbora, održanoj 8. juna 2022. godine.

U skladu sa Zaključkom Odbora za ljudska prava i slobode, Predstavka je dostavljena Zaštitniku ljudskih prava i sloboda, na dalje postupanje, shodno njegovoj nadležnosti.

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore Snežana Armenko je Dopisom, broj 00-63-8/22-21/2 od 7. oktobra 2022. godine obavijestila Odbor o postupanju po Predstavci, o čemu su članovi Odbora informisani na 30. sjednici Odbora, održanoj 26. oktobra 2022. godine.

Odgovor zamjenice Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, broj 00-63-8/22-21/2 od 7. oktobra 2022. godine dostavljen je podnosiocu Predstavke, radi upoznavanja.

**STATISTIKA U VEZI SA PREDSTAVKAMA DOSTAVLJENIM
ODBORU ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE SKUPŠTINE CRNE GORE U 2022. GODINI**

Broj pristiglih predstavki	Broj razmotrenih predstavki	Broj predstavki proslijeđenih Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore	Broj pristiglih odgovora Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore u vezi sa predstavkama	Broj proslijeđenih odgovora Zaštitnika ljudskih prava i sloboda podnosiocu predstavke
2	2	2	2	2

**INFORMACIJA O AKTIVNOSTIMA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, KAO RADNOG TIJELA NADLEŽNOG ZA NADZOR NAD
PRIMJENOM I PRAĆENJEM POŠTOVANJA ETIČKOG KODEKSA POSLANIKA
(NADLEŽNOST ODBORA UTVRĐENA ČLANOM 14 ETIČKOG KODEKSA POSLANIKA)**

Podsjećanja radi, Skupština Crne Gore 26. saziva na Desetoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2019. godini, dana 31. jula 2019. godine, donijela je Etički kodeks poslanika.

Etički kodeks poslanika objavljen je u "Službenom listu Crne Gore", broj 46/19 od 7. avgusta 2019. godine.

Novi Etički kodeks poslanika donešen je u cilju implementacije GRECO preporuka, datih u Četvrtoj rundi evaluacije – Sprečavanje korupcije u odnosu na poslanike, sudije i tužioce od 18. oktobra 2017. godine, kojima je preporučeno da se:

“- obezbijedi mehanizam koji bi ujedno promovisao Etički kodeks poslanika i podizanje njihove svijesti o standardima koji se od njih očekuju, kao i primjenu takvih standarda gdje se ukaže potreba za tim

- uvede uslov ad-hoc davanja izjave kada se javi sukob između privatnih interesa pojedinih poslanika i pitanja koje se razmatra u skupštinskoj proceduri”.

S tim u vezi, podsjećamo da su navedene Preporuke GRECO-a implementirane članom 10 Etičkog kodeksa poslanika kojim je propisano:

“Poslanik je dužan da se pridržava propisa koji se odnose na sprečavanje sukoba javnog i privatnog interesa.

Poslanik koji učestvuje u raspravi i odlučivanju u stvari u kojoj on ili povezano lice sa njim ima pravni interes, dužan je da da izjavu Odboru za ljudska prava i slobode (u daljem tekstu: Odbor) o postojanju privatnog interesa prije svog učešća u raspravi, a najkasnije prije početka odlučivanja.”

Takođe, članom 15 Etičkog kodeksa poslanika propisano je:

„Odbor donosi godišnji plan obuka poslanika po pitanju poštovanja i primjene Kodeksa, najkasnije do 31. marta tekuće godine.

Predlog godišnjeg plana obuka poslanika po pitanju poštovanja i primjene Kodeksa, shodno Poslovniku Skupštine, Pravilniku o organizaciji i sistematizaciji Službe Skupštine i Planu integriteta, priprema služba Skupštine nadležna za upravljanje ljudskim resursima u saradnji sa Sekretarijatom Odbora za antikorupciju.

Predlog godišnjeg plana obuka poslanika iz stava 2 ovog člana dostavlja se Odboru u januaru tekuće godine.

Odbor je dužan da vodi evidenciju o svim aktivnostima i sačini godišnji izvještaj o radu (u daljem tekstu: izvještaj).

Skupština jednom godišnje razmatra izvještaj.

Odbor propisuje obrazac svečane izjave o prihvatanju Kodeksa od strane poslanika i vodi evidenciju o potpisanim izjavama.“

Etičkim kodeksom poslanika utvrđena su etička načela i standardi kojih treba da se pridržavaju poslanici u obavljanju svoje dužnosti. Takođe, precizirano je da je cilj donošenja Kodeksa očuvanje, afirmacija i unapređenje dostojanstva i ugleda poslanika, kako bi se povećao stepen povjerenja građana prema Skupštini. U njemu su sadržani i definisani opšti etički principi i pravila ponašanja, kao što su objektivnost, odgovornost, uzajamno poštovanje i uvažavanje i poštovanje ugleda Skupštine. U posebnom poglavlju propisana su pravila ponašanja u vršenju poslaničke funkcije, a posebno su razrađena pravila ponašanja koja je poslanik dužan da poštuje. Utvrđena je i obaveza poslanika da se pridržava propisa koji se odnose na sprečavanje sukoba javnog i privatnog interesa, što je i zakonska norma. Međutim, ona se dodatno pojačava normom koja je, prije svega, etička i propisuje se da je poslanik koji učestvuje u raspravi i odlučivanju u stvari u kojoj on ili sa njim povezano lice ima pravni interes, dužan da prije svog učešća u raspravi da Izjavu o postojanju takvog interesa. Objelodanjivanjem da takav interes postoji pred Odborom za ljudska prava i slobode pojačava se odgovornost poslanika u konkretnoj situaciji.

Posebno je naglašena obaveza poslanika da se pridržava propisa koji se odnose na zabranu korupcije. Utvrđene su obaveze poslanika prema građanima i medijima, uz posebno naglašavanje da poslanik nema pravo da iznosi podatke koji se odnose na privatni život drugih poslanika ili drugih lica. Čuvajući službenu, poslovnu i drugu tajnu u skladu sa Zakonom, poslanik je u obavezi da promoviše svaku mjeru kojom se povećava otvorenost prema javnosti.

Etičkim kodeksom poslanika propisano je da je nadzor nad primjenom i praćenjem poštovanja Kodeksa u nadležnosti Odbora za ljudska prava i slobode, a takođe je propisano da zamjenik predsjednika Odbora saziva sjednicu Odbora povodom prijave za kršenje normi Etičkog kodeksa poslanika, dok je utvrđen i deblokirajući mehanizam u slučaju da zamjenik predsjednika Odbora ne sazove sjednicu Odbora. Propisano je da u tom slučaju sjednicu Odbora saziva Predsjednik Skupštine.

Ovom prilikom ukazujemo da od strane opozicije od početka 27. saziva Skupštine Crne Gore nije podnešen predlog za zamjenika predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode.

Tokom 2022. godine Odboru za ljudska prava i slobode nije dostavljena nijedna prijava za kršenje Etičkog kodeksa poslanika.

Takođe, nijedan poslanik nije, u skladu sa članom 10 stav 2 Etičkog kodeksa poslanika, dostavljao Odboru izjavu o postojanju privatnog interesa prilikom učešća u raspravi i odlučivanju u stvari u kojoj on ili povezano lice sa njim ima pravni interes.

Aktivnosti u vezi sa Etičkim kodeksom poslanika realizovane tokom 2022. godine

(1) Razmatranje i usvajanje Izvještaja o radu Odbora za ljudska prava i slobode, kao radnog tijela nadležnog za nadzor nad primjenom i praćenjem poštovanja Etičkog kodeksa poslanika za 2021. godinu na 23. sjednici Odbora, održanoj 9. juna 2022. godine

Odbor za ljudska prava i slobode na 23. sjednici, održanoj 9. juna 2022. godine razmotrio je i jednoglasno usvojio **Izvještaj o radu Odbora za ljudska prava i slobode, kao radnog tijela nadležnog za nadzor nad primjenom i praćenjem poštovanja Etičkog kodeksa poslanika za 2021. godinu**, koji je Odbor sačinio shodno članu 15 stav 4 Etičkog kodeksa poslanika. Izvještaj je dostavljen Skupštini Crne Gore 27. saziva na dalji postupak i objavljen na web sajtu

Skupštine Crne Gore, u folderu 23. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode. Napominjemo da Skupština Crne Gore 27. saziva nije razmatrala navedeni Izvještaj.

(2) Donošenje Godišnjeg plana obuka poslanika po pitanju poštovanja i primjene Etičkog kodeksa poslanika za 2022. godinu

Odbor za ljudska prava i slobode je na 23. sjednici, održanoj 9. juna 2022. godine donio Godišnji plan obuka poslanika po pitanju poštovanja i primjene Etičkog kodeksa poslanika za 2022. godinu.

Prethodno je, u skladu sa članom 15 stav 2 Etičkog kodeksa poslanika (“Službeni list Crne Gore“, broj 46/19) Predlog godišnjeg plana obuka poslanika po pitanju poštovanja i primjene Etičkog kodeksa poslanika za 2022. godinu pripremila služba Skupštine nadležna za upravljanje ljudskim resursima u saradnji sa Sekretarijatom Odbora za antikorupciju i isti je dostavljen Odboru za ljudska prava i slobode, kako bi u skladu sa članom 15 stav 1 Etičkog kodeksa poslanika donio Godišnji plan obuka poslanika.

Godišnjim planom obuka poslanika po pitanju poštovanja i primjene Etičkog kodeksa poslanika za 2022. godinu utvrđeno je sprovođenje tri obuke na teme: “Sprečavanje sukoba interesa”, “Lobiranje” i “Etika i moral”, planirane u II i IV kvartalu ove godine. Utvrđeno je da je realizator tri predložene obuke Odsjek pravnih, kadrovskih i administrativnih poslova Skupštine Crne Gore uz podršku Agencije za sprječavanje korupcije i eventualno relevantnih međunarodnih i nevladinih organizacija.

Prema podacima dostupnim na web sajtu Skupštine Crne Gore, do sada su realizovane obuke “Sprečavanje sukoba interesa” 28. oktobra 2022. godine i “Etika i moral” 30. novembra 2022. godine.

USVOJENI ZAKLJUČCI (PREDLOZI ZAKLJUČAKA) ODBORA

PROSLIJEĐENI SKUPŠTINI CRNE GORE, KOLEGIJUMU PREDSJEDNICE SKUPŠTINE, RESORNIM MINISTARSTVIMA, NADLEŽNIM ORGANIMA I INSTITUCIJAMA, MEĐUNARODNIM I NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA U FUNKCIJI REALIZACIJE AKTIVNOSTI IZ GODIŠNJEG PLANA ODBORA

NAPOMENA: U Izvještaju Odbora za ljudska prava i slobode za 2022. godinu prikazani su usvojeni Zaključci (Predlozi zaključaka) Odbora, proslijeđeni Skupštini Crne Gore, Kolegijumu Predsjednice Skupštine, resornim ministarstvima, nadležnim organima i institucijama, međunarodnim i nevladinim organizacijama.

Prikazano je pet predloga zaključaka (sa ukupno 91 tačkom) koje je Odbor za ljudska prava i slobode uputio Skupštini Crne Gore i jedan Zaključak (sa ukupno 10 tačaka) koji je Odbor uputio Kolegijumu Predsjednice Skupštine i nadležnim organima i institucijama.

1) Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2021. godinu

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova “za”) podržao Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2021. godinu i odlučio da predloži Skupštini da, saglasno članu 162 stav 2 Poslovnika Skupštine, donese sledeći

ZAKLJUČAK

1. Prihvata se Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2021. godinu.
2. Skupština Crne Gore je saglasna sa zaključkom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da je u 2021. godini bilo izazova za ostvarivanje ljudskih prava i sloboda građana i očuvanje demokratskih standarda i principa u pojedinim oblastima. Generalno posmatrano, ljudska prava i slobode ipak su poštovana u zadovoljavajućoj mjeri, odnosno nije primijećeno masovno i sistematsko ugrožavanje i kršenje ljudskih prava. Međutim, u pojedinačnim slučajevima bilo je ozbiljnih propusta u radu sistema javne uprave koji su građanima uzrokovali brojne probleme i komplikacije u ostvarivanju prava i sloboda, pa se nijedan pojedinačni slučaj kršenja ne smije relativizovati i zanemarivati, a podnosiocima pritužbi se moraju pružiti adekvatni mehanizmi zaštite.
3. Skupština upućuje pohvale instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore jer su u 2021. godini u kojoj je zabilježen najveći broj predmeta u radu (1.123), uspjeli da riješe 80,50% predmeta.
4. Imajući u vidu da je 2021. godinu obilježila pandemija prouzrokovana virusom COVID-19 koja je izmijenila živote mnogih građana kako u ekonomskom, socijalnom i egzistencijalnom smislu, tako i u pogledu ostvarivanja ljudskih prava i da su nastale okolnosti stvorile situaciju koja je dovela do aktiviranja pozitivne obaveze države da zaštiti fundamentalna ljudska prava, istovremeno uvodeći određene mjere kojima se neminovno nametnulo ključno pitanje da li je istima došlo do kršenja brojnih prava i sloboda koje štiti Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, Skupština pohvaljuje Zaštitnika koji je u okolnostima krize svoje kapacitete usmjerio na pomoć građanima kako bi u najvećoj mogućoj mjeri mogli da ostvare svoja prava.
Skupština ocjenjuje da je takva usmjerenost Zaštitnika rezultirala porastom povjerenja građana u rad Institucije i najvećim brojem pritužbi u radu ove Institucije.
5. U 2021. godini institucija Zaštitnika je u oblasti ekonomskih, socijalnih i kulturnih prava imala u radu 204 predmeta, u oblasti prava djeteta, mladih i socijalne zaštite 165 predmeta, u oblasti zabrane diskriminacije 173 predmeta, u oblasti ostalih građanskih prava 275, dok je u oblasti prava na pravično suđenje bilo 87 predmeta. Skupština ocjenjuje da državni organi i organi javne uprave prepoznaju značaj ljudskih prava i svoju obavezu i interes da saraduju sa Zaštitnikom ljudskih prava i sloboda o čemu svjedoči podatak da je u 2021. godini povreda prava otklonjena tokom ispitnog postupka u 111 od 235 slučajeva u kojima je utvrđeno da postoji povreda prava, što svjedoči o nastavku saradnje Zaštitnika sa državnim organima, organima državne uprave, organima lokalne samouprave i lokalne uprave, javnim službama i drugim nosiocima javnih ovlašćenja prilikom postupanja po zahtjevima Zaštitnika i njihovoj spremnosti da sami otklone nepravilnosti koje bi mogle dovesti do povrede ljudskih prava i sloboda, a što generalno predstavlja i najveći uspjeh svake institucije ombudsmanskog tipa kada odgovorna vlast pokaže spremnost da povredu otkloni tokom samog postupka i kad ombudsman na taj način zadrži svoj autoritet, a građanin bude zadovoljan.
S druge strane, zabrinjava podatak da je u 2021. godini zabilježen i najveći broj predmeta (304) u kojima je Zaštitnik upućivao urgencije, kao i najveći broj upućenih urgencija (399).
6. Skupština je saglasna sa ocjenom Zaštitnika da sistem javne uprave treba da bude transparentniji i pristupačniji svim građanima, odnosno da javna uprava mora biti dobro organizovana i pripremljena za poštovanje ljudskih prava i sloboda i stvaranje mogućnosti za ostvarivanje ovih prava. Takođe, potrebno je stvoriti ambijent za jednostavniju, bržu i efikasniju komunikaciju građana i uprave, prije svega kroz preduzimanje mjera u cilju unapređenja efikasnosti rada organa u rješavanju upravnih predmeta i punu primjenu zakonske obaveze organa da razmjenjuju podatke iz službenih evidencija, kako bi se poboljšala efikasnost i ekonomičnost postupka.
7. Imajući u vidu da je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u 2021. godini u 124 predmeta dao mišljenja sa 343 preporuke nadležnim organima i drugim subjektima za otklanjanje utvrđenih povreda prava, Skupština poziva nadležne organe da blagovremeno pristupe realizaciji datih preporuka.

8. Skupština Crne Gore podržava preporuke Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore date u oblasti uprave i pravosuđa, zaštite od torture, prava djeteta, mladih i socijalne zaštite i zaštite od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti.
9. Skupština zaključuje da se u odnosu na oblast uprave, kao i prethodnih godina, građani žale na sporost, neefikasnost i teškoće u ostvarivanju prava pred organima državne uprave, lokalne samouprave, lokalne uprave, ustanova i drugih subjekata koji vrše javna ovlašćenja, da se građani osjećaju nejednaki pred zakonom, da se o njihovim pravima ne odlučuje u zakonskom roku i da usled sporosti administracije otežano ostvaruju svoja prava. Takođe, organi javne uprave još uvijek u dovoljnoj mjeri ne obezbjeđuju efikasnu zaštitu prava i na zakonu zasnovanih interesa fizičkih i pravnih lica, pa su i dalje česti slučajevi u postupanju i praksi organa javne uprave koji nijesu u skladu sa principima dobre uprave.
10. Kada je riječ o pravosuđu, Skupština je upoznata da su pravosudni organi - sudovi i državna tužilaštva u toku trajanja ispitnog postupka pred Zaštitnikom u 24 predmeta, po prijemu zahtjeva za izjašnjenje na navode podnositelaca pritužbi, uočili propuste koji su doveli do kršenja prava građana i obavijestili Zaštitnika da su te propuste, odnosno povrede u međuvremenu otklonili, što je za pohvalu.
11. Skupština smatra značajnom konstataciju da sudovi prepoznaju važnost primjene standarda Evropskog suda za ljudska prava u postupcima u skladu sa zahtjevom i garancijama za poštovanje suđenja u razumnom roku, primjenom djelotvornih pravnih sredstava za ubrzanje postupka, što ukazuje na blagovremenost i ažurnost u postupanju i radu na predmetima, u skladu sa procesno-pravnim garancijama utvrđenim nacionalnim zakonodavstvom. Takođe, Skupština je informisana da po pitanju neizvršenja sudskih odluka Zaštitnik konstatuje blagovremenost sudova u postupanju po presudama Ustavnog suda Crne Gore što je od značaja za cjelishodnu i blagovremenu zaštitu ljudskih prava i sloboda utvrđenih Ustavom Crne Gore i Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. S druge strane, po pitanju izvršavanja pravosnažnih sudskih presuda u stečajnom postupku, Zaštitnik konstatuje da se povreda prava po ovom osnovu ponavlja, što ukazuje na nužnost blagovremenog odgovora države, kako bi se izbjegla eventualna odgovornost na nivou garancija, zaštite i odgovornosti države na međunarodnom planu, kao Visoke strane ugovornice Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Kada je riječ o nadležnosti u pogledu zloupotrebe procesnih ovlašćenja, imajući u vidu ograničenu nadležnost Zaštitnika u pogledu ispitivanja zakonitosti sudskih odluka i postupanja sudija, konstatuje se da se primjenjivost odredbe može odnositi izuzetno i rijetko na postupke koji su u toku i to u izuzetnim situacijama - očigledne grube zloupotrebe procesnih ovlašćenja u praksi.
12. Skupština podržava preporuke Zaštitnika upućene Tužilačkom savjetu da ažurno i djelotvorno postupa u predmetima po pritužbama na rad državnih tužilaca i rukovodilaca državnog tužilaštva i da pažljivije razmatra eventualnu odgovornost državnih tužilaca po uložnim pritužbama na njihov rad, posebno u situacijama očiglednog nepoštovanja rokova i ukoliko se takvo postupanje ponavlja. Takođe, Skupština podržava preporuke Zaštitnika upućene Državnom tužilaštvu da ažurno postupa u predmetima formiranim po krivičnim prijavama, posebno iz nadležnosti Specijalnog državnog tužilaštva, da u predmetima finansijske istrage postupak sporovodi u skladu sa odredbom člana 21 Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću i da u postupku izviđaja, postupak lišenja slobode sprovodi u skladu sa pravnim standardima Evropskog suda za ljudska prava, izloženim posebno u predmetu „Asanović protiv Crne Gore“.
13. Skupština konstatuje da je u oblasti prava lica lišenih slobode u 2021. godini najviše pritužbi podnijeto na rad Uprave policije, dok je prethodne godine bilo najviše pritužbi na rad Uprave za izvršenje krivičnih sankcija. Smanjenju pritužbi na rad Uprave za izvršenje krivičnih sankcija za nešto više od 50% doprinijela je sve jača uloga Zaštitnika i redovno prisustvo predstavnika Institucije u UIKS-u, kako u preventivnom, tako i u reaktivnom mandatu Institucije. Skupština je upoznata da je struktura pritužbi u izvještajnoj godini promijenjena u odnosu na raniji period, na šta je uticala epidemiološka situacija u državi, pa su se uglavnom odnosile na nezadovoljstvo odlukama sudova i drugih organa, ostvarivanje prava na posjete rodbine i ostvarivanje kontakta sa njima, kao i na zdravstvenu zaštitu.
14. Skupština je upoznata da je Zaštitnik formirao 27 predmeta u vezi sa događajima na Cetinju od 4. i 5. septembra 2021. godine, od čega se 21 predmet odnosio na upotrebu hemijskih sredstava, jedan na prekoračenje ovlašćenja, dva na organičenje slobode kretanja, dva na uništenje i oštećenje tuđe stvari i jedan na pravo na

informisanje. U određenom broju predmeta Zaštitnik je donio odluke, a u dijelu predmeta koji su se odnosili na upotrebu hemijskih sredstava građani su tražili da se utvrdi uticaj tih hemijskih sredstava na zdravlje, pa su se iz institucije Zaštitnika obratili domaćim stručnjacima za tu oblast od kojih očekuju stručno mišljenje.

15. Skupština ocjenjuje da je 2021, kao i 2020. godina, protekla u znaku pandemije virusa COVID-19, koja je doprinijela da siromaštvo, ugroženost i nejednakost velikog broja porodica i djece još više dođe do izražaja.

Skupština ocjenjuje da su prava djece na različite načine ograničena, naročito djece koja žive u teškim socio-ekonomskim uslovima, djece iz romske zajednice, djece bez roditeljskog staranja, djece sa smetnjama u razvoju, djece u seoskom području i djece u uličnoj situaciji izloženoj prosjačenju, a posebno zabrinjava podatak da svako treće dijete u Crnoj Gori živi u riziku od siromaštva.

Stoga je potrebno ulaganje dodatnog napora, znanja i sredstava kako bi se broj porodica i djece koja žive u riziku od siromaštva smanjio.

16. S obzirom da onlajn model nastave još uvijek nije normativno regulisan, Skupština ocjenjuje da je neophodno definisati ovaj vid nastave u nacionalnom zakonodavstvu i uspostaviti standard koji taj oblik nastave mora zadovoljiti, u skladu sa uzrastom djeteta i individualnim kapacitetima, kao i da je potrebno obezbijediti svoj djeci tehničke mogućnosti i pristup internetu.

17. S obzirom da je tokom 2021. godine zabilježen najveći broj predmeta u radu Sektora za zaštitu od diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti od osnivanja institucije Zaštitnika kao institucionalnog mehanizma za zaštitu od diskriminacije i da je od ukupno 246 predmeta okončano 173, od čega je u 36 predmeta data 71 preporuka različitim subjektima, a da opšte nepoznavanje pravnog pojma diskriminacije instituciju Zaštitnika stavlja u položaj pružaoca besplatne pravne pomoći kada su u pitanju kriterijumi procesne i materijalne prihvatljivosti pritužbi kojima se traži zaštita od diskriminacije, što predstavlja dodatni angažman stručnog kadra, Skupština pozdravlja planirane aktivnosti Zaštitnika u 2022. godini koje će podrazumijevati pojačano promotivno i edukativno djelovanje prema grupama u riziku od diskriminacije i snaženje na pokretanje postupaka pravne zaštite, kroz saradnju sa organizacijama civilnog društva i boravak u lokalnim zajednicama.

18. Skupština Crne Gore će preko nadležnog Odbora za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju ovog Zaključka.

19. Skupština će Zaključak dostaviti Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu pravde, Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu evropskih poslova i Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori.

Skupština Crne Gore 27. saziva, na Trećoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja u 2022. godini, povodom razmatranja Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2021. godinu, dana 28. novembra 2022. godine, donijela je navedeni Zaključak koji je objavljen u "Službenom listu Crne Gore", broj 130/22 od 1. decembra 2022. godine.

2) Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2020. godinu

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova "za") podržao Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2020. godinu i odlučio da predloži Skupštini da, saglasno članu 162 stav 2 Poslovnika Skupštine, donese sledeći

ZAKLJUČAK

1. Prihvata se Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2020. godinu.
2. Skupština konstatuje da je u 2020. godini zabilježen povećan broj predmeta koji se tiču ostvarivanja prava lica lišenih slobode. Statistički podaci pokazuju da je u 2020. godini od strane lica lišenih slobode najviše pritužbi podnijeto na rad Uprave za izvršenje krivičnih sankcija (129), što je posledica redovnog prisustva predstavnika Institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija i preventivnog djelovanja, kao i činjenice da je, usljed epidemioloških prilika, kontakt lica sa spoljašnjim svijetom bio dodatno ograničen. Pohvalno je da je, i pored otežanih uslova usled pandemije virusa COVID-19, unaprijeđen sistem

rješavanja problema na temelju saradnje, dostupnosti, poštovanja i povjerenja između Zaštitnika i rukovodstva Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, što je rezultiralo da se većina zahtjeva, problema i nepravilnosti rješava efikasno, odnosno bez nepotrebnih formalnosti i dugih postupaka.

3. Skupština Crne Gore podržava preporuke Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore upućene: Ministarstvu unutrašnjih poslova, Upravi policije, odnosno pojedinim centrima i odjeljenjima bezbjednosti, Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, Klinici za psihijatriju Kliničkog centra Crne Gore, Upravi Kliničkog centra Crne Gore i Specijalnoj bolnici za psihijatriju u Dobroti.
4. I ove, kao i prethodnih godina, Skupština pozdravlja prikazivanje stepena ispunjenosti preporuka Zaštitnika sadržanih u prethodnim izvještajima Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture, što Skupštini i nadležnom Odboru za ljudska prava i slobode omogućava da, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, prate stanje u ovoj oblasti.
5. U 2020. godini Zaštitnik kao Nacionalni mehanizam za prevenciju torture je u okviru 20 pojedinačnih izvještaja uputio 67 novih preporuka ustanovama, institucijama i nadležnim organima, dok je 46 preporuka ponovljeno nakon što je utvrđeno da nijesu ispoštovane, a djelimično je ispunjeno pet ranije datih preporuka. Skupštinu zabrinjava podatak da je 46 preporuka datih u prethodnom periodu ponovljeno i da se određeni nedostaci ponavljaju u dužem vremenskom periodu, čak i kada njihova realizacija ne zahtijeva značajnija finansijska sredstva, pa Skupština poziva nadležne subjekte da intenziviraju aktivnosti i ulože dodatne napore u njihovoj implementaciji.
6. Skupština pohvaljuje nastavak profesionalne saradnje i partnerski odnos Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i nadležnih institucija u oblasti zaštite prava lica lišenih slobode koje izvještaje Zaštitnika, kao Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture, ocjenjuju objektivnim.
7. Skupština podržava preporuke Zaštitnika da se u ličnom listu zatvorenica ili elektronskom zapisu ažurno evidentiraju podaci o sprovedenim tretmanskim aktivnostima i da se kontinuirano organizuju aktivnosti u cilju povećanja broja radno angažovanih zatvorenica s obzirom da je prilikom obilaska u julu 2020. godine utvrđeno da broj radno angažovanih zatvorenica od 47% nije na zavidnom nivou i da se nije moglo sa sigurnošću utvrditi na koji način se sprovodi tretmanski rad i podrška od strane stručnih lica. Imajući u vidu značaj radnog angažovanja zatvorenica u procesu resocijalizacije i strukturiranja vremena, Skupština pozdravlja preduzete aktivnosti Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, o čemu svjedoči podatak da je u junu 2022. povećan broj radno angažovanih zatvorenica, jer je 15 od njih 19 bilo radno angažovano, tri nijesu bile radno angažovane, a jedna nije u mogućnosti da bude radno angažovana iz zdravstvenih razloga.
8. Skupština smatra značajnim donošenje određenih procedura od strane Uprave za izvršenje krivičnih sankcija krajem 2021. godine koje bi trebalo da daju rezultate u dijelu djelatvorne istrage i da istu pospješuju. Važno je što je propisano da tokom prvog saznanja o bilo kojoj sumnji za eventualne nepravilnosti koje se odnose na tretman odnosno na postupanje koje može biti zlostavljanje, treba prikupiti što više materijalnih dokaza, prije svega aktivnostima Sektora za zdravstvenu zaštitu, ali i ostalih odsjeka koji su u obavezi da popunjavaju izvještaje i druge podneske kako bi u prvoj fazi postupka obezbijedili što više informacija. Takođe, ustanovljena je i obaveza obavještavanja nadležnog odjeljenja bezbjednosti Uprave policije, koje u saradnji sa nadležnim tužilaštvom preuzima aktivnosti na daljem rasvjetljavanju događaja ukoliko ima elemenata za postupanje iz njihove nadležnosti.
9. Kada su u pitanju pojedine procesne garancije i prava lica lišenih slobode i zadržanih lica, Zaštitnik je zapazio da praksa vođenja dokumentacije u različitim centrima i odjeljenjima bezbjednosti nije ujednačena, pa Skupština Crne Gore podržava donošenje nove instrukcije Uprave policije sa informativnim listom za zadržana lica koja treba da zaživi u praksi.
10. Skupština ocjenjuje značajnim što su određene preporuke koje su se odnosile na povećanje bezbjednosti kako lica lišenih slobode, tako i službenih lica zaposlenih u Upravi policije ispunjene, što se prvenstveno odnosi na ugradnju novih kamera i pokrivanje „mrtvih uglova“ u Centru bezbjednosti Podgorica, kao najvećem centru bezbjednosti u Crnoj Gori. Iako je problem adekvatne infrastrukture u većini centara i odjeljenja bezbjednosti i dalje prisutan, a prostorije su neuslovne i ne ispunjavaju ni domaće ni međunarodne standarde, pozitivnih pomaka ima, jer je Zaštitnik na terenu konstatovao poboljšanje uslova u prostorijama za zadržavanje u Centru bezbjednosti Berane, Odjeljenju bezbjednosti Ulcinj i Odjeljenju bezbjednosti Kotor gdje su prostorije potpuno renovirane i izmještene iz podrumskog dijela.

11. Imajući u vidu da je Evropski komitet za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja preporučio da ministar unutrašnjih poslova pošalje snažnu poruku da je zlostavljanje pritvorenih lica nezakonito, neprofesionalno i da će biti predmet odgovarajućih sankcija, te da ovu poruku treba ponavljati u odgovarajućim intervalima na nivou regionalnih policijskih uprava i da nadležni organi treba da osiguraju sprovođenje efikasne istrage svih navoda o zlostavljanju, a da rukovodioci budu odgovorni shodno njihovim nadležnostima za rukovođenje, Skupština zaključuje da je neophodno preduzimati kontinuirane aktivnosti na podizanju svijesti i policijske kulture, kao i na edukaciji policijskih službenika o poštovanju ljudskih prava lica lišenih slobode, te da sa vrha policijske hijerarhije mora biti snažno i kontinuirano slata poruka da će svaki slučaj nepoštovanja ljudskih prava lica lišenih slobode biti oštro sankcionisan i da je policijska solidarnost u takvim situacijama neprihvatljiva.
12. Skupština ukazuje na važnost obezbjeđivanja adekvatnih uslova za rad policijskih službenika, jer je primijećeno da službenici nemaju redovne sistematske preglede, psihološku podršku nakon stresnih situacija, kao ni obezbijeđenu pravnu podršku, osim u slučajevima prekomjerne upotrebe sredstava prinude, što može da utiče na eventualno nezadovoljstvo i spremnost policijskih službenika da u punom kapacitetu djeluju na terenu.
13. Kada je u pitanju tretman psihijatrijskih pacijenata, Skupština je upoznata da je Zaštitnik u većini slučajeva zabilježio pozitivan stav pacijenata u odnosu na tretman medicinskog kadra prema njima, dok je bilo izolovanih slučajeva žalbi u kojima je Zaštitnik reaktivno djelovao.
Kao i prethodnih godina akcenat u tretmanu stavljen je na farmakoterapiju, dok se radno okupaciona terapija koja ima za cilj psihosocijalnu i funkcionalnu rehabilitaciju ne sprovodi redovno zbog nedostatka prostora i obučenog kadra za ovu vrstu terapije.
U odnosu na infrastrukturu, i dalje postoji potreba za unapređenjem materijalnih uslova u svim organizacionim jedinicama gdje su smješteni psihijatrijski pacijenti, a koje je Nacionalni mehanizam za prevenciju torture obišao u 2020. godini.
Imajući u vidu konstantnu prebukiranost kapaciteta u Specijalnoj bolnici za psihijatriju u Dobroti, Skupština podržava preporuku Zaštitnika da bi trebalo naći način i iskoristiti nepopunjene kapacitete drugih psihijatrijskih klinika i odjeljenja u Crnoj Gori koji se nalaze u Podgorici, Bijelom Polju i Nikšiću.
14. Skupština zahtijeva od Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da prilikom sačinjavanja i podnošenja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2021. godinu prikaže u kom stepenu su ispoštovane preporuke Zaštitnika sadržane u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2020. godinu i preostale nerealizovane preporuke iz prethodnih godišnjih izvještaja.
15. Skupština Crne Gore će preko nadležnog Odbora za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore upućenih nadležnim organima, sadržanih u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2020. godinu, kao i realizaciju ovog Zaključka.
16. Skupština Crne Gore će Zaključak dostaviti Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu pravde, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu evropskih poslova, Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, Upravi policije, Delegaciji Skupštine Crne Gore u Parlamentarnoj skupštini Savjeta Evrope i Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori.

Skupština Crne Gore 27. saziva, na Trećoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja u 2022. godini, povodom razmatranja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2020. godinu, dana 28. novembra 2022. godine, nije prihvatila Zaključak predložen od strane Odbora za ljudska prava i slobode.

3) Poseban izvještaj Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova “za”) podržao Poseban izvještaj Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“ i odlučio da predloži Skupštini da, saglasno članu 162 stav 2 Poslovnika Skupštine, donese sledeći

ZAKLJUČAK

1. Prihvata se Poseban izvještaj „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“.
2. Skupština Crne Gore pozdravlja izradu Posebnog izvještaja „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“ realizovanu uz finansijsku podršku UNICEF-a u okviru zajedničkog projekta Evropske mreže ombudsmena za djecu i ocjenjuje da je isto veoma značajno iz razloga što, po mišljenju stručnjaka, mentalno zdravlje djece ima bitno drugačiji karakter od mentalnog zdravlja odraslih, primarno zbog jedinstvenih razvojnih prekretnica koje djeca doživljavaju.
Takođe, Skupština pozdravlja posvećenost Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore ovoj oblasti s obzirom na to da je Zaštitnik 2019. godine sačinio i Skupštini Crne Gore dostavio Poseban izvještaj „Mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“ povodom čijeg razmatranja je Skupština donijela Zaključak (u 11 tačaka).
3. Skupština Crne Gore konstatuje da je pandemija kovida-19 negativno uticala na uslove života djece i pristup obrazovanju, usluge specijalne njege i medicinsko-socijalne usluge za djecu, naročito djecu iz porodica koje su u nepriviligovanom položaju i djecu sa smetnjama u razvoju, što je konstatovano i u Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za 2021. godinu.
Stoga, Skupština ukazuje na potrebu produbljivanja multisektorske saradnje, koordiniranog djelovanja i odgovornosti svih nadležnih subjekata u oblasti mentalnog zdravlja djece, za šta su ključni resori zdravlja, prosvjete i socijalne zaštite.
4. Skupština zaključuje da (ne) ostvarivanje prava djece u različitim oblastima, kao što su zdravlje, obrazovanje, porodični odnosi, socijalni status, slobodno vrijeme, odnosno svako od njih pojedinačno i/ili različita prava u kumulaciji utiče na mentalno zdravlje i mentalni razvoj djeteta. Stoga, analiza ove teme i dobijeni rezultati pokazuju kakav je stvarni uticaj ograničavajućih mjera na mentalno zdravlje djece, što će pomoći u savladavanju situacije u budućnosti.
Takođe, Skupština je uvjerena da će zapažanja sadržana u Izvještaju i preporuke Zaštitnika pomoći donosiocima odluka da buduće mjere kreiraju u skladu sa najboljim interesom djece, te da prilikom kreiranja mjera i strategija ne izgube iz vida pravovremeno pružanje pomoći djeci i mladima u riziku kako bi se razvila i ojačala otpornost i ublažio uticaj sadašnje situacije na razvoj i mentalno zdravlje djece i mladih.
5. Skupština ocjenjuje da pandemija izazvana širenjem virusa COVID-19 predstavlja dodatni rizik koji vodi ka poremećajima mentalnog zdravlja djece, a nadležni organi nijesu uspostavili metodologije procjene uticaja donijetih mjera na ostvarivanje prava djece, sa posebnim osvrtom na ranjive kategorije. Takođe, djeca nijesu bila uključena u kreiranje i donošenje ograničavajućih mjera koje se odnose direktno na njih.
Između ostalog, uočena je nedovoljna pravna uređenost zaštite mentalnog zdravlja djece tokom pandemije kroz nacionalnu regulativu (zakoni, pravilnici, protokoli o postupanju) i potreba za njihovim usaglašavanjem sa međunarodnim standardima, sa posebnim osvrtom na najbolji interes djeteta.
6. Skupština je upoznata da je Zaštitnik uočio nedovoljnu posvećenost realizovanju programa promocije važnosti mentalnog zdravlja djece od strane svih sektora i na svim nivoima, tokom pandemije, na način prilagođen djeci.
Takođe, evidentan je nedovoljan broj programa podrške i usluga u lokalnoj zajednici djeci i porodici, usmjerenih na adekvatan rast i razvoj, u skladu sa individualnim mogućnostima i potrebama, kao i neadekvatna dostupnost postojećih servisa podrške u okviru obrazovnih, zdravstvenih i socijalnih ustanova.

Stoga Skupština ocjenjuje da je neophodno uspostaviti i osnažiti različite servise podrške djeci i porodici usmjerene na prevazilaženje izazova i problema prouzrokovanih mjerama za suzbijanje širenja virusa COVID-19, kao i da je potrebno servise podrške učiniti dostupnim svoj djeci, na njima pristupačan i prilagođen način.

7. Skupština ocjenjuje značajnom rad nacionalne SOS linije za podršku djeci i roditeljima i razvoj socio-emocionalnih vještina u okviru svakodnevnog obrazovanja u školama, što se realizuje uz podršku Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori. Takođe, važnim smatra i škole roditeljstva i nedavno razvijenu aplikaciju Bebo, namijenjenu roditeljima djece uzrasta do šest godina, koje takođe podržava UNICEF i kroz koje se promoviše mentalno zdravlje porodica. Skupština poziva nacionalne i lokalne vlasti da ove vrste intervencija učine održivim i dostupnim svakom djetetu i porodici u Crnoj Gori i da uspostave nove usluge za podršku mentalnom zdravlju i dobrobiti svakog djeteta i porodice u Crnoj Gori.
8. Skupština poziva nadležne organe na unapređenje međusektorske saradnje u promociji, prevenciji i podršci djeci tokom pandemije u cilju očuvanja njihovog mentalnog zdravlja i ukazuje da prilikom donošenja ograničavajućih mjera usmjerenih na suzbijanje širenja virusa COVID-19 posebnu pažnju treba usmjeriti na analizu uticaja određene mjere na rast i razvoj djeteta, odnosno ostvarivanje garantovanih prava djeteta i obezbijediti učestvovanje djece u kreiranju i donošenju mjera koje ih se tiču.
9. Skupština ohrabruje nadležne organe da, u skladu sa realnim mogućnostima i raspoloživim finansijskim sredstvima, preduzmu aktivnosti na realizaciji preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore sadržanih u Posebnom izvještaju „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori”. Takođe, Skupština poziva nadležne organe da u najkraćem mogućem roku preduzmu mjere na realizaciji preostalih nerealizovanih preporuka Zaštitnika sadržanih u Izvještaju „Mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“.
10. Skupština Crne Gore će preko nadležnog Odbora za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore upućenih nadležnim državnim organima, sadržanih u Posebnom izvještaju „Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori“, kao i realizaciju ovog Zaključka.
11. Skupština će Zaključak dostaviti Vladi Crne Gore, Savjetu za borbu protiv virusa COVID-19, Savjetu za prava djeteta, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu pravde, Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Ministarstvu javne uprave, Ministarstvu evropskih poslova, Zavodu za udžbenike i nastavna sredstva, Zavodu za školstvo, Agenciji za elektronske medije, Zajednici opština Crne Gore, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori.

Skupština Crne Gore 27. saziva, na Trećoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja u 2022. godini, povodom razmatranja Posebnog izvještaja “Uticaj mjera za sprečavanje širenja virusa COVID-19 na mentalno zdravlje djece u Crnoj Gori”, dana 28. novembra 2022. godine, donijela je navedeni Zaključak koji je objavljen u “Službenom listu Crne Gore”, broj 130/22 od 1. decembra 2022. godine.

4) Kontrolno saslušanje ministra rada i socijalnog staranja (predstavnicu Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnicu Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“ i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a“ održano 22. juna 2022. godine

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova „za“) odlučio da predloži Skupštini da, povodom Kontrolnog saslušanja ministra rada i socijalnog staranja (predstavnicu Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnicu Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“ i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a“, održanog 22. juna 2022. godine, usvoji sledeće

ZAKLJUČKE:

1. Skupština Crne Gore uočava na osnovu podataka i informacija saopštenih tokom konstruktivne rasprave na Kontrolnom saslušanju ministra rada i socijalnog staranja (predstavnicu Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnicu Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“ i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a“, održanog 22. juna 2022. godine, da su iskazani stavovi i mišljenja koja se mogu rezimirati na sledeći način:
 - da su dnevni centri formirani u partnerstvu između tadašnjeg Ministarstva rada i socijalnog staranja, lokalnih samouprava, nevladinih organizacija i međunarodnih organizacija, jer se od države zahtijevala decentralizacija i deinstitutionalizacija sistema, te da su međunarodni partneri pohvaljivali ovaj segment zaštite djece sa smetnjama u razvoju;
 - da su dnevni centri vrlo važna usluga, od velike pomoći djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama, ali da je ova usluga vrlo skupa;
 - da dnevni centri pružaju mnogo širu lepezu usluga od onih koje su definisane u okviru usluge dnevni boravak;
 - da rad dnevnih centara u ovom momentu mora biti pod budnom pažnjom, jer su dnevni centri u velikom problemu zato što su se u proteklom periodu pojavile određene nejasnoće po pitanju njihovog finansiranja;
 - da je Budžetom za 2022. godinu kroz programski budžet za regulisanje prava iz oblasti boračke i invalidske zaštite opredijeljeno oko 7,8 miliona eura, od čega je za transfere prema opštinama 1.357.000 eura, dok je za izdržavanje štićenika u domovima planiran iznos od oko 6,5 miliona eura, pri čemu su ova sredstva prikazana kumulativno i nijesu sva namijenjena za dnevne centre za djecu sa smetnjama u razvoju, već i za domove starih, smještaj u prihvatilištima i skloništim, Dječji dom „Mladost“ u Bijeloj i Malu grupnu zajednicu u Bijelom Polju;
 - da bi u vrlo kratkom roku trebalo uraditi analizu finansiranja dnevnih centara, te pronaći model i adekvatno rješenje za postojeće probleme finansiranja dnevnih centara kako se ne bi ugrozio njihov opstanak;
 - ukoliko se lokalnim samoupravama ne da jasna podrška u finansiranju dnevnih centara, postoji bojazan da drugih usluga u lokalnoj zajednici, osnovanih od strane lokalnih samouprava neće biti, zbog čega je neophodna dobra komunikacija sa lokalnim samoupravama kako bi se sagledali realni izvori prihoda i pronašao kompromis koji bi omogućio nesmetan nastavak rada dnevnih centara;
 - da je potrebno raditi na edukaciji i obezbjeđivanju stručnjaka u svim oblastima koji rade sa djecom;

- da kvalitet rada svih dnevnih centara nije isti i da kapaciteti nekih dnevnih centara nijesu popunjeni iako u svim opštinama ima lica sa invaliditetom i djece i mladih sa smetnjama u razvoju;
 - da bazične usluge podrške porodicama djece sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori sada ne postoje i zbog nedostatka finansijskih sredstava nijesu održive, a UNICEF u saradnji sa Ministarstvom rada i socijalnog staranja i Ministarstvom finansija intenzivno radi da bi se riješila ova pitanja, jer u državi socijalne pravde mora se voditi računa o tome šta se dešava sa najranjivijim grupama stanovništva i šta im je dostupno;
 - da je u završnoj fazi izrada nove strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. godina u kojoj će biti posebno obrađena tema djece sa smetnjama u razvoju;
 - da se konkursi za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama, u skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama, raspisuju neblagovremeno, što im stvara probleme u radu i pružanju usluga djeci i mladima sa smetnjama u razvoju;
 - da je odsustvo multisektorske saradnje između institucija i nevladinih organizacija dovelo do brojnih zastoja u radu dnevnih centara i nevladinih organizacija i
 - da je neophodno unapređenje međusektorske saradnje i rane intervencije kod djece sa smetnjama u razvoju.
2. Polazeći od podataka i informacija saopštenih na Kontrolnom saslušanju ministra rada i socijalnog staranja (predstavnik Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde, Skupština zaključuje da značajan broj preporuka sadržanih u Zaključku Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja o radu dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom, održanog 25. septembra 2019. godine i Analizi intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori u proteklom trogodišnjem periodu nije realizovan. Stoga, Skupština poziva Vladu Crne Gore i nadležne subjekte: Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo zdravlja, Ministarstvo pravde, Ministarstvo finansija, Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava, Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Savjet za prava djeteta, Savjet za prava lica sa invaliditetom, Zavod za socijalnu i dječju zaštitu, Institut za javno zdravlje i Zajednicu opština Crne Gore da sa dužnom pažnjom i ozbiljnijim pristupom preduzmu aktivnosti na realizaciji preporuka i rješavanju uočenih problema u cilju poboljšanja položaja djece sa smetnjama u razvoju.
 3. Skupština Crne Gore poziva Savjet za prava djeteta da usvoji Akcioni plan za implementaciju preporuka sadržanih u Analizi intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su na zahtjev Savjeta za prava djeteta iz 2018. godine uradile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a i koja je 2021. godine od strane Istraživačkog centra Innocenti u Firenci odabrana za jednu od deset najboljih u svijetu, a za koju su u istraživanju učestvovala skoro sve nevladine organizacije koje se bave ovom tematikom, kao i sva resorna ministarstva, Parlament, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, djeca i njihove porodice i u kojoj je fokus na analizi političkog i zakonodavnog okvira, sistema prikupljanja podataka, multisektorske saradnje i pristupa uslugama i kvaliteta usluga u različitim sektorima.
 4. Skupština Crne Gore ocjenjuje da su dnevni centri za djecu sa smetnjama u razvoju, kao javne ustanove koje je, u okviru procesa decentralizacije i deinstitucionalizacije sistema u skladu sa strateškim dokumentima, formirala lokalna samouprava u partnerstvu sa tadašnjim Ministarstvom rada i socijalnog staranja, nevladinim organizacijama i međunarodnim organizacijama, dali značajan doprinos decentralizaciji i razvoju usluga na lokalnom nivou, a naročito zaštititi djece sa smetnjama u razvoju i njihovih porodica, o čemu svjedoči djelovanje 17 dnevnih centara koji pružaju usluge dnevnog boravka za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju, od čega je trenutno licencirano njih 16. Takođe, za pružanje ove usluge licencirana je i JU Dječji dom „Mladost” u Bijeloj i NVO Udruženje roditelja djece i omladine sa smetnjama u razvoju „Pružite nam šansu Crne Gore”, tako da je ukupno 18 licenciranih pružalaca usluge dnevnog boravka koja pripada grupi usluga za podršku za život u zajednici i od posebnog je značaja za sprečavanje institucionalizacije djece sa smetnjama u razvoju, koju je tokom 2021. godine koristilo 243 djece.
 5. Imajući u vidu da je u toku realizacija kompleksnog projekta „Reforma sistema utvrđivanja invaliditeta“, vrijednosti oko milion eura koji sprovodi Fond Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), u partnerstvu sa organizacijama civilnog društva koje predstavljaju lica sa invaliditetom, nadležnim ministarstvima i državnim institucijama i čiji je cilj uspostavljanje jedinstvenog tijela i jedinstvenih nacionalnih kriterijuma za utvrđivanje invaliditeta, Skupština Crne Gore pohvaljuje aktivnosti preduzete na realizaciji Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja o radu dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju iz septembra 2019. godine, što će doprinijeti reformi sistema utvrđivanja invaliditeta kojom treba da se suspenduje oko 30 postojećih komisija i uspostavi jedinstveno tijelo- Zavod koje bi vještačilo po novoj, jedinstvenoj nacionalnoj metodologiji za sve oblasti.

Skupština zahtijeva da Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji sa Fondom Ujedinjenih nacija za razvoj, koji vodi proces i Institutom za javno zdravlje, koji rukovodi radnom grupom, nadležnom Odboru za ljudska prava i slobode, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, dostavi informaciju o procesu izrade Jedinstvene metodologije procjene i vještačenja osoba sa invaliditetom, do sada preduzetim aktivnostima i procjeni kako će taj postupak uticati na realizaciju prava djece sa smetnjama u razvoju.

Skupština Crne Gore smatra da bi bilo značajno da Ministarstvo rada i socijalnog staranja, u saradnji sa Savjetom za prava djeteta i Savjetom za prava lica sa invaliditetom, ubrza aktivnosti u cilju što je moguće skorijeg uspostavljanja registra osoba sa invaliditetom, odnosno konsolidovane baze podataka o djeci sa smetnjama u razvoju, što je jedan od važnih preduslova za kreiranje politika usmjerenih na poboljšanje položaja lica sa invaliditetom u Crnoj Gori.

6. Skupština je upoznata da se do objekata za dnevne centre najčešće dolazilo tako što su lokalne samouprave davale objekte koji su uz određena finansijska sredstva međunarodnih partnera izgrađeni ili rekonstruisani i da lokalne samouprave plaćaju zarade zaposlenih, snose materijalne troškove koji se odnose na prevoz djece, grijanje, dok je država od formiranja prvog dnevnog centra participirala sa mjesečnim iznosom od 150 eura po korisniku. U međuvremenu su se desile izmjene, pa su pojedini dnevni centri ostali bez te mjesečne participacije od 150 eura.

Imajući u vidu da su dnevni centri za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju trenutno u velikom problemu zbog određenih nejasnoća u finansiranju, jer je ova usluga vrlo skupa, a sredstva lokalnih samouprava su limitirana zato što opštine svakog dana ostaju bez prihoda, način njihovog finansiranja treba postaviti na drugačiji način, a pravila o finansiranju moraju biti jasna i ne smiju se dozvoliti različita postupanja, Skupština Crne Gore poziva Ministarstvo rada i socijalnog staranja da, u partnerstvu sa Ministarstvom finansija, Ministarstvom zdravlja, Ministarstvom prosvjete i Zajednicom opština, uz podršku Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori, uradi istraživanje o različitim modelima finansiranja dnevnih centara, kao i da uradi fiskalnu procjenu finansiranja dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju, utvrdi preciznu cijenu koštanja usluge po djetetu na lokalnom nivou i sačini jasne preporuke za finansiranje i podjelu nadležnosti između nacionalnog i lokalnog nivoa u finansiranju ove usluge, jer je država odgovorna da napravi koncept finansiranja dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i mora postojati kontinuitet u pružanju usluga kako bi se nivo ljudskih prava lica sa invaliditetom i djece sa teškoćama u razvoju unaprijedio.

Skupština predlaže da se do trajnog i održivog rješavanja ovog problema nastavi sa već uspostavljenim modelom finansiranja koji podrazumijeva učešće države u plaćanju usluge dnevnog boravka kako djeca sa smetnjama u razvoju i njihovi roditelji ne bi bili dovedeni u nepovoljnu situaciju i kako se ne bi ugrozio opstanak dnevnih centara.

Skupština ocjenjuje da je veoma važna dobra komunikacija između predstavnika državnih institucija i lokalnih samouprava kako bi se jasno i na vrijeme znalo ko i koliko može participirati, kao i da je važan adekvatan model finansiranja usluga u sistemu socijalne i dječje zaštite, jer kad se ustanovi licencirani pružalac usluge, to mora pratiti jasna cijena koštanja i ne može se licenciranim pružaocima usluga tražiti da dodatno apliciraju za sredstva namijenjena nevladinom sektoru ili nekom drugom.

7. Imajući u vidu da je i pored više apela Ministarstva rada i socijalnog staranja, tek krajem 2021. godine samo nekoliko lokalnih samouprava izradilo lokalne planove socijalne i dječje zaštite koji nijesu bili blagovremeno usvojeni i dostavljeni Ministarstvu u odnosu na rokove koje je Vlada imala za predlaganje budžeta i planiranje sredstava za ovu godinu i koji ne ispunjavaju uslove propisane Pravilnikom o visini sredstava za razvoj, odnosno finansiranje usluge socijalne i dječje zaštite i kriterijumima za njihovu raspodjelu, Skupština apeluje na Zajednicu opština Crne Gore da animira opštine da, u skladu sa Strategijom razvoja sistema socijalne i dječje zaštite 2018-2022. godina, donesu lokalne planove socijalne i dječje zaštite usklađene sa pomenutim Pravilnikom.

Takođe, Skupština ocjenjuje da je neophodno da Ministarstvo finansija poveća obim javnog finansiranja, posebno kada je riječ o uslugama u lokalnoj zajednici i diverzifikaciji pružalaca usluga.

8. Skupština zaključuje da međusektorska saradnja skoro ne postoji, a rad dnevnih centara u ovom momentu je vrlo problematičan sa različitim aspektata, iako se trude da kroz razne projekte unaprijede način rada i obezbijede edukaciju zaposlenih. Ukoliko se ovdje lokalnim samoupravama ne obezbijedi jasna podrška, Skupština izražava bojazan da drugih usluga u lokalnoj zajednici, osnovanih od strane lokalnih samouprava, neće biti jer kada se saberu zarade zaposlenih, materijalni troškovi i neposredna

izdvajanja po korisniku doći će se do iznosa koji ne može biti manji od 1.000 do 1.200 eura po korisniku mjesečno, zbog čega se lokalne samouprave ne mogu ostaviti bez finansijskih sredstava potrebnih za te usluge.

Stoga je neophodna dobra komunikacija između Ministarstva finansija, Ministarstva rada i socijalnog staranja, Ministarstva zdravlja, Ministarstva prosvjete i lokalnih samouprava kako bi se sagledali realni izvori prihoda i pronašao kompromis koji bi omogućio rad dnevnih centara.

Takođe, Skupština ukazuje na potrebu vođenja ozbiljnije državne politike u ovoj oblasti uz ocjenu da je Vlada morala imati aktivniju ulogu na uspostavljanju institucionalnog mehanizma kojim bi se utvrdila jača koordinacija i ozbiljnija materijalna podrška za djecu, a posebno djecu sa smetnjama u razvoju, čime bi se obezbijedilo elementarno dostojanstvo za ovu populaciju.

9. Skupština zaključuje da je neophodno unaprijediti koordinaciju na lokalnom nivou i među opštinama i u tom cilju razviti Standardne operativne procedure za rad i koordinaciju među sektorima, koje bi pojednostavile i približile djeci i porodicama procese prevencije, identifikacije, upućivanja, podrške i rehabilitacije.
10. Skupština Crne Gore ocjenjuje da preko Savjeta za prava djeteta, kao najvišeg tijela koje se bavi djecom na multisektorski način, treba obavezati resorna ministarstva (Ministarstvo rada i socijalnog staranja, Ministarstvo prosvjete, Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo ljudskih i manjinskih prava) koja se bave zaštitom prava djeteta da preciziraju koliko finansijskih sredstava se na godišnjem nivou izdvaja iz državnog budžeta za usluge socijalne i dječje zaštite, te da informišu na koji način se vrši prioritizacija koje usluge u domenu socijalne i dječje zaštite će se podržati i koliki iznos od državnih sredstava, sredstava koja se opredjeljuju za finansiranje projekata nevladinih organizacija i sredstava Evropske unije se opredjeljuje za djecu sa smetnjama u razvoju.
11. Skupština poziva Ministarstvo finansija da uspostavi procedure sufinansiranja integrisanih međusektorskih usluga za djecu sa smetnjama u razvoju sa međuministarskog i lokalnog nivoa.
12. Polazeći od neprocjenjivog značaja dnevnih boravaka za djecu sa smetnjama u razvoju i njihove porodice u sprečavanju institucionalizacije djece sa smetnjama i teškoćama u razvoju i odraslih lica sa invaliditetom, Skupština zaključuje da je, u skladu sa realnim potrebama, neophodno nastaviti sa osnivanjem ovakvih ustanova u lokalnim samoupravama u kojima iste još uvijek ne postoje.
Iako prema rezultatima posljednjeg popisa stanovništva oko 11% stanovnika Crne Gore čine osobe sa invaliditetom, još uvijek se ne zna koliko je djece sa smetnjama u razvoju koja bi trebalo da imaju usluge u dnevnim centrima, a iste im nijesu omogućene.
Stoga, Skupština smatra da putem međusektorske saradnje i uključenjem Ministarstva zdravlja i Ministarstva prosvjete treba nastaviti sa širenjem spektra usluga koje ove ustanove mogu pružati. Takođe, potrebno je povećati raznovrsnost i spektar usluga i pružalaca usluga socijalne i dječje zaštite zasnovanih na porodici i zajednici u smislu kapaciteta, broja dostupnih mjesta i geografske distribucije.
13. Imajući u vidu obuhvat djece, opseg i kvalitet rada dnevnih centara, kao i podatak da u pojedinim dnevnim centrima nijesu popunjeni kapaciteti, a da Ministarstvo rada i socijalnog staranja nema nadležnost upravljanja resursima dnevnih centara, kao što su prostorije, vozila i drugi tehnički resursi koji bi se mogli ustupiti nevladinim organizacijama, sugestija je Skupštine da se u nadležnim jedinicama na lokalnom nivou izmijene normativi koji bi omogućili intenziviranje saradnje sa nevladinim organizacijama koje bi mogle širiti lepezu usluga čime bi se povećao broj korisnika, za šta može poslužiti kao primjer Dnevni centar za djecu sa smetnjama u razvoju i lica sa invaliditetom u Pljevljima čiji je rad sa navedenog aspekta ocijenjen najboljim i koji ima izuzetnu saradnju sa NVU „Zračak nade“ gdje u zgradi Dnevnog centra prostor u prijepodnevnim satima koristi Dnevni centar koji je prošle godine imao 33 korisnika, a u popodnevnim satima NVO “Zračak nade” koji pruža usluge za 20-30 korisnika.
14. Skupština pohvaljuje namjeru Ministarstva rada i socijalnog staranja da unaprijedi saradnju i podrži nevladine organizacije u pravcu pružanja usluga korisnicima, kao i planirano izdvajanje od 430.000 eura za finansiranje projekata u oblasti zaštite lica sa invaliditetom za 2022. godinu.
S obzirom da se konkursi za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama raspisuju neblagovremeno i da su prošle godine ta sredstva dijeljena 30. odnosno 31. decembra, iako je odredba Zakona o nevladinim organizacijama da se konkursi raspisuju do 1. marta, a uzimajući u obzir da se i ove godine još uvijek nije započelo sa tim postupkom, što ne predstavlja partnerski odnos prema nevladinim organizacijama i da nije isto ukoliko se sredstva dijele u junu ili se raspodjela vrši u decembru, Skupština poziva da se ne dopusti kašnjenje javnih poziva za dodjelu ovih sredstava kako bi nevladine organizacije u što skorijem periodu bile u mogućnosti da pružaju usluge korisnicima.

Takođe, Skupština podržava namjeru Ministarstva rada i socijalnog staranja da, u skladu sa preporukama Komiteta Ujedinjenih nacija za prava djeteta i međunarodnim standardima, ubrza reformu sistema socijalne i dječje zaštite.

15. Skupština Crne Gore ocjenjuje neophodnim nastavak aktivnosti na usklađivanju zakona i politika sa Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima djeteta i Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima osoba sa invaliditetom i u tom pogledu izražava spremnost da, u skladu sa svojom nadležnošću, doprinese ovom procesu, te poziva resorna ministarstva i Vladu Crne Gore da pripreme neophodne predloge zakona u cilju njihovog usklađivanja sa pomenutim konvencijama.

Takođe, smatra da je potrebno progresivno mijenjati specifično zakonodavstvo koje se odnosi na djecu sa smetnjama u razvoju u oblastima obrazovanja i antidiskriminacije koje nije u skladu sa duhom Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom i u suprotnosti je sa filozofijom inkluzivnog obrazovanja.

16. Imajući u vidu da se u Crnoj Gori u radu sa djecom sa smetnjama u razvoju i dalje kontinuirano i dominantno koristi medicinski model, kao davno napušteni standard, Skupština je saglasna da Ministarstvo zdravlja treba da osigura primjenu modela zasnovanog na ljudskim pravima, bio-psiho-socijalnog modela.

Takođe, Skupština ocjenjuje da Ministarstvo zdravlja i Ministarstvo prosvjete svoje aktivnosti treba da usmjere na kontinuirano ulaganje u rani razvoj i rano obrazovanje djece sa smetnjama u razvoju, jer je važno prepoznati smetnju u što ranijoj dobi da bi intervencija bila što kvalitetnija i da bi se sprovedilo inkluzivno obrazovanje.

17. Skupština zaključuje da je neophodno unaprijediti podršku djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama kroz sprovođenje načela „sve informacije i usluge na jednom mjestu“, što se može ostvariti u okviru jednog centralnog multisektorskog tijela na nivou opštine, u okviru komisija za usmjeravanje u obrazovni sistem ili centara za socijalni rad, čije snaženje je neophodno jer je analiza iz 2018. godine pokazala velike nedostatke u njihovom radu.

Sistem pružanja usluga mora se učiniti jednostavnim za djecu sa smetnjama u razvoju i njihove porodice, jer isti treba da im omogući neometano kretanje kroz različite faze životnog ciklusa, dobijanje svih informacija na jednom mjestu, pristup stručnjacima različitih profila koji će biti dostupni djetetu i njegovoj porodici i osigurati neophodnu koordinaciju i pristup djeteta svim uslugama.

Takođe, Skupština ocjenjuje da svi sektori treba da uključe djecu i njihove porodice u planiranje, monitoring i evaluaciju politika, kako na nacionalnom, tako i na lokalnom nivou.

18. Iako se u kontinuitetu preduzimaju aktivnosti na unapređenju znanja i vještina kadra koji neposredno radi sa djecom, Skupština ocjenjuje da sva resorna ministarstva i dalje treba da ulažu u unapređenje kapaciteta stručnih radnika koji rade sa djecom i mladima sa smetnjama u razvoju.

Takođe, važno je obezbijediti mobilnost stručnjaka i usluga u cilju otklanjanja postojećih izazova nejednakog teritorijalnog obuhvata i slabe pokrivenosti uslugama djece koja žive u ruralnim područjima.

Skupština ocjenjuje da je potrebno ojačati kapacitete Institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore u radu sa djecom sa smetnjama u razvoju i licima sa invaliditetom, posebno imajući u vidu proširenje nadležnosti Zaštitnika ljudskih prava i sloboda u pogledu monitoringa implementacije Konvencije UN o pravima lica sa invaliditetom.

19. Kada je riječ o oblasti zdravlja, Skupština ocjenjuje da je neophodno kontinuirano ulagati u rani razvoj djeteta u cilju pružanja holističke-multisektorske podrške u najranijim fazama života i razvoja djeteta. Takođe, rano otkrivanje, kao i postupke intervencije i upućivanja treba pojednostaviti i približiti djetetu i porodici. Potrebno je razmotriti mogućnost osnaživanja i proširivanja uloge i mandata savjetovališta pri domovima zdravlja kako bi se realizovala prvobitna ideja regionalnog i/ili lokalnog sistema ranog otkrivanja i intervencija.

20. Skupština zaključuje da je neophodno povećanje broja specijalizovanih stručnih radnika za podršku rehabilitaciji djece sa smetnjama u razvoju: dječjih neurologa, dječjih hirurga, specijalista za rehabilitaciju dječje fizikalne medicine, dječjih fizioterapeuta, dječjih psihologa i posebno dječjih psihijatarata.

Takođe, potrebno je razmotriti mogućnost uvođenja specijalizovanih nastavnih planova i programa za novo zanimanje- specijalista za ranu intervenciju i rehabilitaciju djece sa smetnjama u razvoju kako bi se pomjerali sa modela primarnog upliva defektologije u tu sferu i primarno posmatrali optimalne kapacitete djeteta, a ne njegove nedostatke.

21. S obzirom da na lokalnom nivou ne postoje mjerila i kriterijumi i da po postojećim zakonskim propisima opštine nijesu obavezne da pruže minimum usluga u oblasti socijalne i dječje zaštite djeci sa smetnjama u razvoju i njihovim porodicama, a polazeći od informacije da je za sledeću godinu planirano donošenje nove strategije socijalne i dječje zaštite i novog zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, Skupština predlaže da Ministarstvo rada i socijalnog staranja tim aktima precizno definiše minimalni paket usluga koje opština treba da obezbijedi ovoj grupaciji i da se definišu nadležnosti između lokalnog i centralnog nivoa u pogledu finansiranja tih usluga.
22. Skupština pohvaljuje dosadašnje aktivnosti Ministarstva prosvjete preduzete na unapređenju inkluzivnog obrazovanja i realizaciji projekta “Dodatna stručna podrška za djecu sa posebnim obrazovnim potrebama kroz saradnju centar za dnevni boravak – vrtić - osnovna škola” koji je pilotiran tokom 2021. godine u opštinama Kotor i Pljevlja i Gradskoj opštini Golubovci kroz Program podržan od strane Kancelarije UNICEF-a u Crnoj Gori, a sve u cilju poboljšanja usluge na nivou lokalne zajednice pri centrima za dnevni boravak za funkcionalnu dodatnu stručnu podršku djeci sa posebnim obrazovnim potrebama usmjerenu u vrtić i osnovnu školu, kao i njegov nastavak tokom 2022. godine u istim sredinama, uz proširenje na Podgoricu, Cetinje, Tivat, Berane, Rožaje, Bijelo Polje, Ulcinj i Nikšić.
- S obzirom da su obavljene analize, konsultacije, procjena potreba, obučeni kadar za ranu intervenciju, asistivnu tehnologiju i intenzivnu interakciju, kao i povezivanje dnevnih centara sa vrtićima i školama, te da su iskustva pokazala da je ovaj koncept primjeren, opravdan i daje konkretne i vidljive rezultate, zbog čega je ova vrsta povezanosti apsolutno dobrodošla, primjenjiva i preporučljiva da bude inkorporirana i ponuđena u svim opštinama u kojima postoje centri za dnevni boravak, Skupština pozdravlja najavu Ministarstva prosvjete da se početkom školske 2022/2023. godine planira veći intenzitet ovih aktivnosti.
- S druge strane, Skupština je upoznata i sa uočenim izazovima i preprekama za kvalitetniju i stabilniju uslugu, jer su zakon, normativi i standardi za licencu limitirajući za dodatnu stručnu podršku i koncipirani su tako da je sadašnja usluga stacionarnog karaktera, a manje interventno-tretmanskog zbog čega je potrebno da se putem izmjena i dopuna Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti reguliše ovaj primjer pozitivne prakse i dokazan model usluge.
23. Uz pohvalu za dosadašnje aktivnosti preduzete na unapređenju inkluzivnog obrazovanja, Skupština smatra da je potrebno poboljšati pristup djece sa smetnjama u razvoju predškolskom i stručnom obrazovanju obukom stručnjaka i bolje usmjerenim aktivnostima podizanja svijesti među roditeljima. Takođe, potrebno je kontinuirano raditi na unapređenju kvaliteta inkluzivnog obrazovanja i pružati kontinuiranu podršku nastavnicima u vidu kolegijalne i profesionalne podrške, mentorskog rada i saradnje sa roditeljima i zajednicama, zbog čega Ministarstvo prosvjete i Ministarstvo zdravlja treba da stave fokus na princip „sva djeca u inkluzivnom obrazovanju“ i da se oslanjaju na primarne usluge podrške porodici na lokalnom nivou.
- Ovo stoga što dnevne centre za djecu sa smetnjama u razvoju treba posmatrati kao podršku obrazovanju onih kategorija djece koja se trenutno suočavaju sa marginalizacijom i isključenošću, te kao posredničke centre za multidisciplinarnu rehabilitaciju i „laboratorije” integrisanih pristupa za svu djecu sa smetnjama u razvoju.
24. S aspekta poštovanja međunarodnih standarda, postojeća situacija koja podrazumijeva postojanje dnevnih centara za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju u kojoj dijete od četiri godine boravi i prima uslugu u prostoru u kome boravi i prima uslugu mlado lice od 25 godina je neprihvatljiva i istu treba spriječiti, što je ukazano i u Zaključnim zapažanjima Komiteta UN za prava djeteta iz juna 2018. godine.
- Skupština poziva Vladu Crne Gore da uloži napore i unaprijedi usluge za mlada lica sa invaliditetom, kao što je stanovanje uz podršku, kako djeca sa smetnjama u razvoju ne bi završila u ustanovama za smještaj nakon sticanja punoljetstva.
25. Iako su u skladu sa Strategijom reforme pravosuđa za period 2019-2022. godina preduzete određene aktivnosti na unapređenju pravosudne infrastrukture u skladu sa principom najboljeg interesa djeteta, opremljeni sudovi u Podgorici, Nikšiću i Bijelom Polju i realizovana adaptacija prostora za rad sa djecom u krivičnim postupcima u državnim tužilaštvima u Podgorici, Beranama i Višem državnom tužilaštvu u Bijelom Polju, te uz pomoć američke ambasade obezbijedena audio-vizuelna oprema za saslušanje maloljetnika u Osnovnom državnom tužilaštvu u Podgorici, Skupština Crne Gore ocjenjuje da je neophodno da Ministarstvo pravde i u predstojećem periodu ulaže napore na prilagađavanju pravosudnih postupaka i pravosudnih institucija specifičnim potrebama djece sa smetnjama u razvoju i omogućiti njihovo smisleno učestvovanje u procesima.

26. Skupština ocjenjuje da proces razvoja specijalizovanih usluga za djecu sa smetnjama u razvoju, uključujući hraniteljstvo uz intenzivnu podršku i profesionalno hraniteljstvo za djecu sa smetnjama u razvoju koja su bez roditeljskog staranja treba da predstavlja prioritet Vlade Crne Gore, jednako kao i proces inkluzivnog obrazovanja.
27. Imajući u vidu prethodno urađeni Izvještaj Zavoda za socijalnu i dječju zaštitu o radu dnevnih centara (boravaka) za djecu i mlade sa smetnjama i teškoćama u razvoju za 2018. godinu koji je na Odboru za ljudska prava i slobode ocijenjen kao nedovoljno dobro metodološki pripremljen, jer, između ostalog, nije sadržao osvrt na finansiranje dnevnih centara, ocjenu stanja i rada dnevnih centara, niti su bile predložene mjere za unapređenje stanja, Skupština Crne Gore poziva Ministarstvo rada i socijalnog staranja i Zavod za socijalnu i dječju zaštitu da do kraja 2022. godine ovog puta urade detaljnu evaluaciju rada dnevnih centara za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, te da posebnu pažnju usmjere na analizu povezanosti i kompatibilnosti dnevnih centara sa drugim sektorima i da pripremljeni Izvještaj, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine Crne Gore, dostave Odboru za ljudska prava i slobode.
28. Skupština Crne Gore će Zaključak dostaviti Vladi Crne Gore, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Ministarstvu prosvjete, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu pravde, Ministarstvu finansija, Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Savjetu za prava djeteta, Savjetu za prava lica sa invaliditetom, Zavodu za socijalnu i dječju zaštitu, Institutu za javno zdravlje, Zajednici opština Crne Gore, na dalji postupak i Ministarstvu evropskih poslova, Dnevnom centru za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju- Herceg Novi, Dnevnom centru za djecu sa smetnjama u razvoju i lica sa invaliditetom- Pljevlja, Dnevnom centru za djecu i omladinu sa smetnjama i teškoćama u razvoju- Berane, JU Resursni centar za djecu i mlade „Podgorica“, NVU „Zračak nade“- Pljevlja, NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju „Naša inicijativa“, NVO „Građanska alijansa“, Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori i Predstavništvu UNICEF-a u Crnoj Gori, na upoznavanje.
29. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će, u skladu sa članom 77 stav 3 Poslovnika Skupštine Crne Gore, pratiti realizaciju ovih zaključaka Skupštine, sačinivši izvještaj i dostaviti Skupštini.

Skupština Crne Gore 27. saziva, na Osmoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja u 2022. godini, povodom razmatranja Predloga zaključaka Odbora za ljudska prava i slobode povodom kontrolnog saslušanja ministra rada i socijalnog staranja (predstavnik Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. godine na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“ i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a“, dana 28. jula 2022. godine, donijela je Zaključke koji su objavljeni u „Službenom listu Crne Gore“, broj 84/22 od 1. avgusta 2022. godine.

5) Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2021. godinu

Odbor je jednoglasno (sa sedam glasova “za”) podržao Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2021. godinu i odlučio da predloži Skupštini da, saglasno članu 162 stav 2 Poslovnika Skupštine, donese sledeći

ZAKLJUČAK

1. Prihvata se Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2021. godinu.

2. Skupština Crne Gore podržava preporuke Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore upućene: Ministarstvu unutrašnjih poslova, Upravi policije, odnosno pojedinim centrima i odjeljenjima bezbjednosti, Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, Specijalnoj bolnici za psihijatriju u Dobroti i Odsjeku za psihijatriju Opšte bolnice u Nikšiću.
3. S jedne strane, Skupština pozdravlja kontinuirano prikazivanje stepena ispunjenosti preporuka Zaštitnika sadržanih u prethodnim izvještajima Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture, dok s druge strane, Odbor za ljudska prava i slobode je na 30. sjednici održanoj 26. oktobra 2022. godine konstatovao da rukovodstvo Skupštine treba da ažurira blagovremeno razmatranje godišnjih izvještaja na plenumu, jer Odbor za ljudska prava i slobode nije bio u mogućnosti da isprati stepen realizacije zaključka u 16 tačaka, predloženog Skupštini u junu 2022. godine povodom razmatranja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2020. godinu iz razloga što Skupština Crne Gore 27. saziva nije blagovremeno razmotrila navedeni Izvještaj, niti tim povodom donijela Zaključak.
4. Polazeći od navoda iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2021. godinu: „*U narednoj godini Crna Gora treba posebno da sprovede ključne neispunjene preporuke nadzornih tijela Ujedinjenih nacija (UN) i Savjeta Evrope (SE)...*” s jedne strane, a sa druge Komiteta za borbu protiv torture (CAT) u Završnim razmatranjima o Trećem periodičnom izvještaju Crne Gore, usvojenim na 1953. sjednici, održanoj 10. maja 2022. godine: „*Država potpisnica treba da:*
(a) *intenzivira svoje napore da eliminiše prenatrpanost u kazneno-popravnim ustanovama i drugim pritvorskim ustanovama, uključujući primjenu vaninstitucionalnih mjera. S tim u vezi, Komitet skreće pažnju države potpisnice na Standardna minimalna pravila Ujedinjenih nacija za vaninstitucionalne mjere (Pravila iz Tokija);*
(b) *nastavi renoviranje svih pritvorskih mjesta kojima je to potrebno u cilju poboljšanja njihove infrastrukture i materijalnih uslova i usklađivanja zatvorskih uslova sa Standardnim minimalnim pravilima Ujedinjenih nacija za postupanje sa zatvorenicima (Pravila Nelsona Mandele) i Evropskim zatvorskim pravilima koja je usvojio Savjet Evrope;*
(c) *angažuje i obuči dovoljan broj zatvorskog osoblja kako bi se obezbijedio adekvatan tretman pritvorenika, ojačalo sprečavanje, praćenje i upravljanje nasiljem među zatvorenicima, zaštita ranjivih zatvorenika i drugih zatvorenika pod rizikom, u skladu sa Standardnim minimalnim pravilima Ujedinjenih nacija za postupanje sa zatvorenicima (Pravila Nelsona Mandele) i Evropskim zatvorskim pravilima koja je usvojio Savjet Evrope;*
(d) *osigura raspoređivanje ljudskih i materijalnih resursa potrebnih za obezbjeđivanje odgovarajuće medicinske i zdravstvene zaštite zatvorenicima;*
(e) *prekine praksu smještanja maloljetnika koji su predmet vaspitnih mjera u zatvorske ustanove. Predvidi izgradnju specijalizovanog objekta u tu svrhu.*“, Skupština konstatuje da su predstavnici institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, kao Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture, tokom 2021. godine realizovali 32 obilaska i sačinili 28 izvještaja u kojima su dali 94 preporuke.
Skupštinu zabrinjava informacija da je od 94 preporuke čak 48 ponovljeno iz prethodnog perioda što ukazuje na nezadovoljavajuću dinamiku realizacije preporuka od strane nadležnih institucija. Stoga, Skupština još jednom poziva nadležne subjekte da ulože dodatne napore u implementaciji nerealizovanih preporuka.
5. Skupština zapaža da je Uprava policije u okviru raspoloživih ljudskih, materijalnih i tehničkih kapaciteta preduzela mjere i radnje na realizaciji preporuka Zaštitnika i da je ostvaren određeni napredak u poboljšanju materijalnih uslova u prostorijama za zadržavanje koje su adaptirane, okrečene i uredne, kao i u poštovanju proceduralnih garancija u jednom broju organizacionih jedinica i u boljoj pokrivenosti video-nadzorom.
Međutim, i dalje dimenzije pojedinih prostorija za zadržavanje nijesu u skladu sa standardom Evropskog komiteta za prevenciju torture kojim je propisana minimalna površina od četiri metra kvadratna po pritvorenom licu, ali treba imati u vidu da su za izgradnju novih, odnosno adaptaciju postojećih prostorija potrebna i značajna finansijska sredstva zbog čega nije došlo do realizacije dijela datih preporuka.
6. Skupština poziva Upravu policije da uloži dodatni napor na unapređenju položaja privedenih i zadržanih lica, kao i na poboljšanju postupanja policijskih službenika pri primjeni drugih policijskih ovlašćenja što se prvenstveno odnosi na obezbjeđivanje posebnih prostorija za saslušanje i njihovo opremanje tehnikom za audio i/ili video snimanje, jer postojanje tih prostorija predstavlja jedan vid preventivnog postupanja i značajnu mjeru zaštite lica lišenih slobode od eventualnog nedozvoljenog postupanja policijskih službenika, ali i zaštitu samih službenika u situacijama kada treba da se brane od mogućih neutemeljenih i neosnovanih optužbi.
S tim u vezi, Skupština pozdravlja sprovođenje projekta sa Savjetom Evrope usmjerenog na obučavanje svih službenika, a posebno službenika kriminalističke policije o saslušanju lica u službenim prostorijama.

7. Skupština pozdravlja određeni napredak u pogledu postupanja po ranije datim preporukama Zaštitnika u odnosu na uspostavljanje evidencije lica koja su pristupila u centre/odjeljenja bezbjednosti u cilju obavljanja informativnog razgovora, kao i da se dio u formularu koji se odnosi na obavještenje trećeg lica namijenjen za „ime i prezime policijskog službenika koji je izvršio obavještanje“ popunjava u potpunosti.
Međutim, primjećuje se da nije u potpunosti napuštena praksa da se lica koja su dovedena u pratnji policije u objekat policije ne evidentiraju u dežurnoj službi, već, navodno, inspektori vode svoje evidencije, što informacije o razgovorima sa građanima čini teško dostupnim, netransparentnim i nepouzdanim iako Evropski komitet za prevenciju torture navodi da je važno da se svako lice koje je dovedeno ili pozvano u policijsku ustanovu u cilju prikupljanja informacija o krivičnom djelu uvijek propisno evidentira. Stoga je i dalje neophodno otklanjati uočene nedostatke, kao što je okolnost da izostaje potpis lica lišenog slobode čime se potvrđuje da je licu koje je pristupilo u službenu prostoriju i predmet je policijskog postupanja dato na znanje da ima pravo da obavijesti treće lica da se nalazi tu, pravo na medicinski pregled i pravo na branioca.
8. Skupština pozdravlja aktivnosti Uprave policije preduzete na realizaciji preporuka Zaštitnika koje se odnose na poboljšanje položaja policijskih službenika i jačanje njihovih kapaciteta u kom pravcu su tokom 2021. godine realizovane brojne obuke u oblasti ljudskih prava, sa fokusom na prevenciju torture, a u čije sprovođenje su bili uključeni predstavnici institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, nevladinog sektora i eksperti Savjeta Evrope. Takođe, prepoznata je važnost obezbjeđivanja psihološke podrške policijskim službenicima, pa je prije dvije godine u Sektor specijalne policije po prvi put uključen psiholog, što je potvrđeno i novim aktom o sistematizaciji Uprave policije kojim su u okviru posebne organizacione jedinice koja će se baviti obukama sistematizovana četiri radna mjesta za psihologe.
9. Iako je u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija zabilježeno poboljšanje materijalnih uslova, a posebno u Zatvoru za maloljetnike i C odjeljenju Zatvora za duge kazne, Skupština cijeni da je važno preduzimati aktivnosti na sprovođenju adekvatnih tretmana sa licima lišenim slobode i na povezivanju Uprave za izvršenje krivičnih sankcija sa drugim institucijama, na šta su iz institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore ukazivali i prethodnih godina.
Takođe, Skupština smatra da se licima koja su u C odjeljenju Zatvora za duge kazne mora omogućiti da kvalitetnije i smislenije provode svoje vrijeme kako bi im se, u skladu sa međunarodnim standardima, olakšao period boravka u zatvoru.
Stoga, Skupština smatra značajnim što je psiholog u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija zadužen za sprovođenje individualnog programa tretmana za maloljetnike, dok su za sprovođenje specijalizovanih programa zaduženi specijalni pedagozi. Takođe, važnim smatra sprovođenje kontinuiranih obuka za službenike koji su radno angažovani u Odjeljenju za maloljetnike.
10. S obzirom da je u toku izrada strategije o izvršenju krivičnih sankcija Skupština očekuje da će tim aktom biti definisane mjere i aktivnosti na jačanju kadrovskih kapaciteta Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, a time i Sektora za tretman.
11. I pored činjenice da je u Specijalnoj bolnici za psihijatriju u Dobroti zabilježen određeni napredak po pitanju materijalnih uslova, većina odjeljenja ne ispunjava minimalne standarde u pogledu prenaseljenosti.
Zabrinjava informacija da i pored više Zaključaka Skupštine Crne Gore donesenih povodom razmatranja prethodnih godišnjih izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture i preporuka Zaštitnika upućenih Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu pravde, Ministarstvu rada i socijalnog staranja i Specijalnoj bolnici za psihijatriju još uvijek nije riješen problem „socijalnih pacijenata“ što utiče na preopterećenost Bolnice.
Takođe, Skupštinu zabrinjava podatak da su predstavnici institucije Zaštitnika na muškom i ženskom akutnom odjeljenju Specijalne bolnice za psihijatriju tokom 2021. godine naišli na pojedine pacijente koji su evidentirani kao dobrovoljni pacijenti, jer su dali saglasnost volje da budu hospitalizovani, a predstavnici Institucije su u razgovoru sa njima dobili informaciju da oni ne žele da borave u Bolnici.
Iako se ne dovodi u pitanje da određena lica zbog prirode svog mentalnog stanja moraju biti prisilno hospitalizovana, Skupština je saglasna sa stavom Zaštitnika da u situaciji kada se pribjegava tom institutu treba ispuniti cijeli set garancija propisanih Zakonom o vanparničnom postupku, što podrazumijeva obavezu da se stanje takve osobe vještači od strane nezavisnog vještaka, kao i da se sud mora obavijestiti u kratkom roku i konačnu odluku o tome mora da donese sud, te ovom pitanju u narednom periodu treba posvetiti veću pažnju.
12. Skupština ocjenjuje da prema licima koja su hospitalizovana na psihijatrijskim odjeljenjima mora postojati doza humanosti i korektnosti, pa je neprihvatljivo da u bolesničkim sobama budu pacijenti liscama vezani za bolesnički krevet, jer isto nije u skladu sa elementarnom etikom.

Skupština smatra da kvalitetnu i kvalifikovanu formu tretmana lica lišenih slobode koja imaju mentalna oboljenja treba obezbijediti u zatvorskoj bolnici koja bi bila opremljena kadrom, prostorom i tehnologijom makar za primarno- sekundarni nivo zdravstvene zaštite.

Stoga, Skupština pozdravlja aktivnosti preduzete na izgradnji četiri objekta u okviru Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, među kojima će biti i Specijalna zatvorska bolnica za šta je u toku tender, obezbijedena su sredstva i početak radova planiran je za kraj 2022. godine, a završetak se očekuje u naredne dvije godine.

13. Skupština smatra da pojedini slučajevi postupanja policijskih službenika o kojima je bilo riječi na sjednici Odbora za ljudska prava i slobode i u kojima je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore utvrdio povrede prava, dok krivični postupak nije dobio svoj epilog ili kaznena politika nije bila odvratajuća, treba da budu riješeni na adekvatan način od strane nadležnih organa kako se slične prakse ne bi ponavljale u narednom periodu.

Takođe, povodom primjene policijskih ovlašćenja tokom dešavanja na Cetinju 5. septembra 2021. godine, Skupština je upoznata da je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u tri slučaja utvrdio povredu prava i da su se u Instituciji suočavali sa problemima u vezi sa vještačenjem tako da će do kraja novembra 2022. završiti svaki predmet. Povodom istog događaja u Ministarstvu unutrašnjih poslova formirana su 32 predmeta, od čega deset predmeta unutrašnje kontrole i 22 predmeta po pritužbama građana, o čemu su podatke dostavili Osnovnom državnim tužilaštvu na Cetinju radi preduzimanja daljih mjera i radnji iz nadležnosti državnog tužilaštva.

14. Skupština zahtijeva od Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da prilikom sačinjavanja i podnošenja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2022. godinu prikaže u kom stepenu su ispoštovane preporuke Zaštitnika sadržane u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2021. godinu i preostale nerealizovane preporuke iz prethodnih godišnjih izvještaja.

15. Skupština Crne Gore će preko nadležnog Odbora za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore upućenih nadležnim organima, sadržanih u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2021. godinu, kao i realizaciju ovog Zaključka.

16. Skupština Crne Gore će Zaključak dostaviti Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu pravde, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Ministarstvu zdravlja, Ministarstvu evropskih poslova, Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, Upravi policije, Delegaciji Skupštine Crne Gore u Parlamentarnoj skupštini Savjeta Evrope i Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori.

Skupština Crne Gore 27. saziva, na Trećoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja u 2022. godini, povodom razmatranja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2021. godinu, dana 28. novembra 2022. godine, nije prihvatila Zaključak predložen od strane Odbora za ljudska prava i slobode.

6) Izvještaj o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period od 1. januara do 31. jula 2021. godine

Povodom razmatranja Izvještaja o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period od 1. januara do 31. jula 2021. godine, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova “za”), donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode konstatuje da Izvještaj o zaštiti od diskriminacije sa stanovišta djelovanja institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za period od 1. januara do 31. jula 2021. godine, čija izrada je rezultat dobre i opravdane prakse nastale saradnjom i zajedničkom inicijativom Zaštitnika i Odbora i za čiju pripremu su korišćeni podaci koji se zasnivaju na važećem zakonodavstvu, pritužbama u postupku pred Zaštitnikom, razgovorima sa građanima, podnosiocima pritužbi, kao i na učešću predstavnika institucije Zaštitnika na okruglim stolovima, vebinarima, konferencijama i seminarima, sadrži statističke podatke o predmetima u postupku pred Zaštitnikom, podatke iz pravosudne i upravne nadležnosti, aktivnosti na promociji ljudskih prava i jačanju kadrovskih kapaciteta Sektora za zaštitu od

diskriminacije, ranjivih grupa i rodne ravnopravnosti, ključna zapažanja o stanju ljudskih prava i sloboda ranjivih društvenih grupa i zaključne ocjene i planove za naredni period, što poslanicima i ukupnoj javnosti omogućava da se kvalitetno upoznaju sa stanjem u oblasti zaštite od diskriminacije.

2. Odbor za ljudska prava i slobode zaključuje da je u izvještajnom periodu zabilježen blagi rast broja pritužbi u oblasti zaštite od diskriminacije u odnosu na isti vremenski period u 2020. godini, jer je u radu Zaštitnika bilo 164 predmeta u oblasti zaštite od diskriminacije, od čega je veći broj podnešen u junu i julu 2021. godine zbog čega je postupak okončan u 92 predmeta.

Odbor konstatuje da su razlozi povećanja broja pritužbi višestruki i međusobno povezani. Osim što objektivno i po samoj sadržini obraćanja ukazuju da povjerenje u instituciju Zaštitnika raste, oni mogu biti povezani sa trendom rasta diskriminacije u društvu, kao i sa osnaženošću lica u riziku od diskriminacije da ovu pojavu prijavljuju i protiv nje se bore svim raspoloživim sredstvima i mehanizmima. Takođe, ne smije se zanemariti ni uzročno-posljedična veza između diskriminacije i još uvijek aktuelne pandemije COVID-19 koja je značajno izmijenila politike i obrasce ponašanja koji su nastali kao odgovor na nju, noseći stvarni i/ili potencijalni rizik kršenja načela jednakosti i nediskriminacije.

3. Odbor za ljudska prava i slobode zaključuje da izvještajni period i dalje karakteriše uglavnom nedovoljno poznavanje pojma diskriminacije, elemenata, pojavnih oblika i mehanizama zaštite od diskriminacije zbog čega Zaštitnik nastoji da javnosti približi pojam, vrste, oblike, osnove, oblasti i područja diskriminacije, kao i ustavni, međunarodni i zakonodavni okvir iz ove oblasti.

Takođe, javnost je i dalje u nedovoljnoj mjeri upoznata sa nadležnostima institucije Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, čemu svjedoče i pritužbe u kojima se nije meritorno postupalo, najčešće zbog nenadležnosti ili neiskorišćenosti pravnih sredstava. Stoga, Odbor pozdravlja djelovanje Zaštitnika koji je u slučajevima nepostupanja po pritužbama zbog nenadležnosti pružao strankama savjetodavno-pravnu pomoć, kako pisanim tako i usmenim putem, radi ostvarivanja i zaštite prava i sloboda.

Odbor ocjenjuje značajnim što je Zaštitnik sve više prepoznat kao djelotvoran mehanizam kome građani mogu da se obrate.

4. Odbor konstatuje da je neizvjesnost uzrokovana pandemijom virusa COVID-19 i mjerama koje su tim povodom preduzimane pogodila i ranjive grupe koje su u posebnom riziku od diskriminacije, zbog čega je neophodno da društvo u cjelini preduzme konkretnije i efikasnije mjere za zaštitu ranjivih grupa.
5. S obzirom da se govor mržnje dominantno dešava u onlajn prostoru i lako se iz onlajn svijeta prenosi u oflajn svijet, odnosno iz virtuelnog u stvarni život, te da je govor mržnje naročito izražen u tenzičnim i osjetljivim vremenima, a da je u javnom i političkom diskursu svakodnevna pojava vrijeđanje, omalovažavanje i narušavanje dostojanstva ljudi koji se stavljaju u kontekst pripadnosti određenoj ideologiji ili ideji, čak i onda kada za to ne postoje uvjerljivi dokazi, Odbor smatra neophodnim da svi nadležni subjekti posvete posebnu pažnju ovoj pojavi i da organizuju edukacije na temu prepoznavanja i suzbijanja govora mržnje kako bi se stručna, ali i laička javnost upoznala sa temama koje razvijaju kulturu tolerancije, razumijevanja i uvažavanja različitosti, međusobnog poštovanja, rodne ravnopravnosti i nediskriminacije u medijima i na društvenim mrežama.

Prisustvo govora mržnje razlog je za zabrinutost i zahtijeva angažman zajednice, prvenstveno institucija sistema, a nadležni organi treba efikasnije da rade na suzbijanju govora mržnje u javnom prostoru.

6. Odbor izražava zabrinutost što i pored svih konstatacija Zaštitnika, apela Odbora za ljudska prava i slobode i Zaključaka Skupštine Crne Gore donesenih povodom razmatranja Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2014, 2015, 2016, 2017, 2018. i 2019. godinu, zakonska obaveza uspostavljanja odgovarajuće evidencije o podnijetim prijavama, pokrenutim postupcima i donijetim odlukama u vezi sa diskriminacijom još uvijek nije realizovana.
7. S obzirom da se društveno ranjive grupe, među kojima su lica sa invaliditetom, Romi, pripadnici LGBTIQ populacije, starije osobe, osobe u stanju socijalne potrebe i osobe iz ruralnih područja i dalje suočavaju sa nejednakošću i problemima u ostvarivanju prava, koji su složeniji i izraženiji u periodu pandemije COVID-19, Odbor smatra da su neophodni koordinirani i intenzivirani naponi nadležnih organa u doslednoj implementaciji zakonodavstva, što bi trebalo da doprinese unapređenju njihovog položaja.
8. Odbor podržava preporuku Zaštitnika da je neophodno što prije pristupiti izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, o čemu je Zaštitnik još krajem 2018. godine uputio inicijativu resornom Ministarstvu pravde i poziva Ministarstvo da u što je moguće kraćem roku pripremi predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti nasilja u porodici.

9. Odbor očekuje da će planirane aktivnosti Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, među kojima su osnivanje nacionalne mreže za zaštitu od diskriminacije koju će činiti predstavnici civilnog sektora i pojedinci u lokalnim sredinama koji se bave zaštitom ljudskih prava i sloboda, već započete posjete romskim naseljima u cilju boljeg upoznavanja sa problemima u ostvarivanju njihovih prava, posjete nevladinim organizacijama koje se bave promocijom i zaštitom ljudskih prava i sloboda ranjivih grupa, kao i produbljivanje analize odluka iz oblasti nasilja u porodici biti uspješno realizovane tokom 2022. godine.
10. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore će dostaviti Zaključak Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Ministarstvu pravde, Ministarstvu ljudskih i manjinskih prava, na dalji postupak i Kolegijumu Predsjednice Skupštine Crne Gore, Ministarstvu evropskih poslova i Delegaciji Evropske unije u Crnoj Gori, na upoznavanje.

Odbor će prilikom utvrđivanja plana aktivnosti Odbora za 2023. godinu planirati praćenje realizacije Zaključaka od strane nadležnih subjekata.

ADMINISTRATIVNI KAPACITETI ODBORA

Pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji Službe Skupštine u Sekretarijatu Odbora za ljudska prava i slobode sistematizovana su sledeća radna mjesta: sekretar Odbora za ljudska prava i slobode sa statusom, shodno Zakonu o državnim službenicima i namještenicima, ekspertsko-rukovodnog kadra, takođe i samostalni savjetnik I - dva izvršioca, samostalni savjetnik II- jedan izvršilac i samostalni savjetnik III- jedan izvršilac. Sva radna mjesta, utvrđena aktom o sistematizaciji, nijesu popunjena.

Trenutno, u Sekretarijatu Odbora za ljudska prava i slobode rade sekretar Odbora, samostalni savjetnik I i samostalni savjetnik II. Međutim, sve poslove i zadatke u Sekretarijatu Odbora obavlja sekretar Odbora i samostalna savjetnica I u Sekretarijatu Odbora.

Zahvaljujući kontinuiranim naporima sekretara Odbora i jednog saradnika- samostalne savjetnice I u Sekretarijatu, kvalitetno i blagovremeno se realizuju stručni i drugi poslovi za potrebe predsjednika i članova Odbora. Sekretar Odbora je, u saradnji sa saradnicom - samostalnom savjetnicom I, obavila značajan broj aktivnosti koje se odnose na: pripremanje sjednica radnog tijela, izrađivanje izvještaja i zapisnika sa sjednica, obavljanje stručnih i drugih poslova za potrebe predsjednika i članova Odbora, proučavanje dokumenata koje je Odbor razmatrao, pripremu veoma sadržajnih informativnih pregleda o svakom aktu koji je bio predmet razmatranja na sjednicama Odbora, davanje stručnih mišljenja o pitanjima koja su bila predmet razmatranja na sjednicama Odbora, kao i druge poslove, pomažući Predsjedniku Odbora u radu, kao i ostalim članovima Odbora, ali i druge poslove po nalogu pretpostavljenih.

Imajući u vidu da je na probleme koji se tiču administrativnih kapaciteta ukazano i u Izvještaju o radu Odbora za ljudska prava i slobode za 2021. godinu, kao i u mjesečnim izvještajima o radu ovog Odbora, krajnje je vrijeme da se preduzmu aktivnosti na rješavanju ovog pitanja i da se adekvatno popune administrativni kapaciteti u Sekretarijatu ovog Odbora, na način propisan Pravilnikom o organizaciji i sistematizaciji Službe Skupštine, što bi moglo doprinijeti unapređenju rada Odbora, kao i jednakoj raspodjeli radnih obaveza među zaposlenima u Sekretarijatu Odbora.

Prepoznajući kvalitetan rad zaposlenih u Sekretarijatu Odbora za ljudska prava i slobode poslanici, članovi Odbora za ljudska prava i slobode su upućivali zahvalnost i pohvale Sekretarijatu Odbora za ljudska prava i slobode zbog kvalitetnog i blagovremeno pripremljenog materijala povodom razmatranja akata na sjednicama Odbora.

Da je Služba, zajedno sa poslanicima, radila posvećeno i ažurno, govori podatak da su na sajtu Skupštine objavljeni Plan aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2022. godinu, Godišnji izvještaj o radu Odbora i Izvještaj o radu Odbora za ljudska prava i slobode kao radnog tijela nadležnog za nadzor nad

primjenom i praćenjem poštovanja Etičkog kodeksa poslanika za 2021. godinu. Takođe, i sadržajne informacije, zapisnici i izvještaji o svim aktivnostima ovog radnog tijela, po čemu se ovo radno tijelo izdvaja od drugih skupštinskih odbora, a što svjedoči i o intenzitetu rada ovog Odbora.

Tokom 2022. godine na SAJT-u je postavljeno oko 400 stranica teksta.

U ovom izvještajnom periodu Sekretarijat Odbora je za potrebe predsjednika i članova Odbora pripremio **osam informativnih pregleda** u kojima su sadržana stručna mišljenja o aktima koja su bila predmet razmatranja na sjednicama Odbora.

Osim navedenog, Sekretarijat Odbora je po nalogima generalnog sekretara Skupštine, njegovih zamjenica i pomoćnika obavljao i druge stručne poslove, uključujući i pripremu Informacije o aktivnostima Odbora za ljudska prava i slobode u 2021. godini, potrebne za izradu Izvještaja o radu Skupštine Crne Gore za 2021. godinu, Informacije o broju predavki građana upućenih Odboru za ljudska prava i slobode, Informaciju o realizaciji Akcionog plana za jačanje zakonodavne i kontrolne uloge Skupštine Crne Gore za 2021. godinu u kojoj su sadržani podaci iz nadležnosti ovog Odbora, Informaciju o sjednicama Odbora, kontrolnim i konsultativnim saslušanjima u 2021. godini, kao i podatke iz nadležnosti Odbora za ljudska prava i slobode neophodne za pripremu odgovora za Izvještaj regionalnog indeksa otvorenosti, podatke Odbora neophodne za pripremu priloga Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori za period od 15. juna 2021. do 20. marta 2022, Odgovore na Upitnik Interparlamentarne unije (IPU) o ulozi parlamenata u međuvjerskom dijalogu za tolerantna i inkluzivna društva, podatke Odbora za ljudska prava i slobode za potrebe izrade Informacije o zakonodavnoj i nadzornoj aktivnosti Skupštine Crne Gore za period od 1. januara do 31. jula 2022. godine i podatke iz nadležnosti Odbora neophodne za izradu Nacionalnog izvještaja o stanju ljudskih prava u Crnoj Gori u okviru četvrtog ciklusa opšteg periodičnog pregleda (UPR) Ujedinjenih nacija.

Takođe, zaposleni u Sekretarijatu Odbora su na zahtjev službenika za slobodan pristup informacijama pripremili dvije informacije iz nadležnosti Odbora za ljudska prava i slobode radi odgovora na zahtjev za slobodan pristup informacijama.

Pored svih navedenih aktivnosti, zaposleni u Sekretarijatu Odbora za ljudska prava i slobode posvećuju pažnju stručnom usavršavanju radi specijalizacije za određene oblasti zaštite ljudskih prava. Važnim smatramo istaći učešće na obukama koje je organizovala Služba Skupštine Crne Gore u saradnji sa Inter Pares-om (Globalni projekat Evropske unije za jačanje kapaciteta parlamenata u partnerskim zemljama, putem jačanja zakonodavnih, nadzornih, predstavničkih, budžetskih i administrativnih funkcija, pokrenut 2019. godine) na teme: Priprema materijala o sektorskim politikama, Korišćenje izvora informacija, Razmjena iskustva, praksi i materijala za program orijentacije za nove poslanike, Dijeljenje praksi i tehnička podrška za unapređenje izrade i obrade zaključaka u vezi sa saslušanjima radnih tijela i Podrška za unapređenje procedura Službe Skupštine za upravljanje i praćenje zahtjeva poslanika za dostavljanje službenih materijala i poslaničkih pitanja. Sekretar Odbora za ljudska prava i slobode je pohađala kurs francuskog jezika- nivo C1-3 u organizaciji Ministarstva vanjskih poslova Vlade Crne Gore.

NAPOMENA: Zaposleni u Sekretarijatu Odbora za ljudska prava i slobode su tokom 2022. godine podnosili mjesečne izvještaje o radu Odbora i realizaciji Plana aktivnosti za 2022. godinu generalnom sekretaru Skupštine, a isti su u elektronskoj formi dostavljeni zamjenicama generalnog sekretara Skupštine Crne Gore, pomoćnici generalnog sekretara za Sektor za podršku zakonodavnoj i nadzornoj funkciji Skupštine i Sektoru za istraživanje, dokumentacione poslove i informatičku mrežu.

Svi materijali, usvojeni na sjednicama Odbora, u cilju transparentnog rada Odbora, pored postavljanja na web sajtu Skupštine Crne Gore, takođe su arhivirani u Arhivi Službe Skupštine.

ZAKLJUČAK

Rad Odbora za ljudska prava i slobode je transparentan i sjednice Odbora izazivaju interesovanje medija. Od početka 27. saziva Skupštine Crne Gore započeta je praksa emitovanja sjednica radnih tijela Skupštine na YouTube kanalu Skupštine Crne Gore, a kasnije i na Parlamentarnom kanalu. Ova praksa je doprinijela većoj uključenosti građana u praćenje rada poslanika i poslanica, pa je **ukupan broj pregleda sjednica Odbora tokom 2022. godine iznosio 17.860**, pri čemu je u 2022. godini zabilježen najveći broj pregleda za 25. sjednicu Odbora za ljudska prava i slobode na kojoj je održano **Kontrolno saslušanje ministra rada i socijalnog staranja (predstavnicu Ministarstva rada i socijalnog staranja), ministra prosvjete, ministra zdravlja (predstavnik Ministarstva zdravlja) i ministra pravde na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori“ i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a“ (3.499 pregleda)**.

Takođe, Odbor objavljuje na sajtu Skupštine godišnji izvještaj o radu, a takođe i veoma sadržajne informacije, zapisnike i izvještaje o svim aktivnostima ovog radnog tijela.

Odbor za ljudska prava i slobode je tokom 2022. godine nastavio ostvarivanje uspješne saradnje sa institucijom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore. S druge strane, saradnja Odbora sa Vladom Crne Gore i resornim ministarstvima je bila znatno slabija nego prethodnih godina, što je uticalo i na realizaciju Plana aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2022. godinu i na dosadašnji multisektorski pristup u radu Odbora.

2022. godinu je obilježila prilično dinamična politička situacija, o čemu svjedoči činjenica da su tokom ove izvještajne godine dvije Vlade Crne Gore izgubile povjerenje.

Politička kriza je dovela do blokade plenarnog rada Skupštine početkom 2022. godine. Međutim, blokada se odrazila i na rad skupštinskih odbora, a time i na rad Odbora za ljudska prava i slobode koji je svoju prvu sjednicu u 2022. godini imao tek u junu.

Odbor je sa kašnjenjem usvojio i Plan aktivnosti što je realizovano na 27. sjednici, održanoj 25. jula 2022. Po prvi put od kada se donosi godišnji plan rada Odbora, kao osnov za izradu Plana nije korišćen Program rada Vlade Crne Gore, jer do sačinjavanja Plana aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode za 2022. godinu 43. Vlada Crne Gore koja je izabrana 28. aprila 2022. godine nije usvojila Program rada za tekuću godinu. Nakon toga, uslijedila je pauza u aktivnostima Skupštine Crne Gore i njenih radnih tijela između prvog redovnog (proljećnjeg) i drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja kada je uobičajeno da radna tijela rade smanjenim intenzitetom.

Teškoće u blagovremenoj realizaciji Plana aktivnosti bile su prouzrokovane i izmjenama u Vladi Crne Gore. Izuzetno važnim smatramo istaći da je Odbor za ljudska prava i slobode bio onemogućen u blagovremenoj realizaciji Planom utvrđenih aktivnosti zbog neažurnosti Vlade Crne Gore u pravovremenom usvajanju dokumenata. Takođe, ni pojedine druge nadležne institucije nijesu blagovremeno dostavljali akte iz svoje nadležnosti Skupštini Crne Gore, odnosno Odboru za ljudska prava i slobode.

Takođe, teškoće u radu bile su prouzrokovane i dugotrajnim postupkom konsolidacije u Vladi Crne Gore, odnosno resornim ministarstvima sa kojima Odbora za ljudska prava i slobode saraduje nakon izglasavanja nepovjerenja 42. Vladi Crne Gore 24. februara 2022 i izbora 43. Vlade Crne

Gore 28. aprila 2022. Dodatno, nakon svega nekoliko mjeseci rada, uslijedilo je i izglasavanje nepovjerenja 43. Vladi Crne Gore, 19. avgusta 2022. godine što je opet uticalo i na dinamiku rada Skupštine Crne Gore i njenih radnih tijela. Dodatni problem bio je i sajber napad na informacionu infrastrukturu državnih organa Crne Gore u avgustu 2022. godine usled kojeg su državne institucije otežano funkcionisale i što je trajalo čak do sredine decembra ove godine, tako da Odbor nije dobijao od Vlade, odnosno resornih ministarstava akte iz njihove nadležnosti, niti je do istih mogao doći proaktivno, elektronskim putem, uvidom na sajt Vlade Crne Gore koji u određenom vremenskom periodu nije adekvatno funkcionisao. U tom periodu dvosmjerna komunikacija između organa izvršne i zakonodavne vlasti otežano je funkcionisala, a koja je preduslov za efikasnu i blagovremenu realizaciju redovnih aktivnosti. Pored svega navedenog, i održavanje lokalnih izbora u 14 opština u Crnoj Gori krajem oktobra 2022. godine i obaveze koje su poslanici u svojim partijama imali tim povodom takođe je uticalo na smanjeni intenzitet rada Odbora.

Rad Odbora za ljudska prava i slobode u 2022. godini obilježilo je i odsustvo poslanika iz reda parlamentarne opozicije koji su bojkotovali rad ovog Odbora. Izuzetak je poslanik Genci Nimanbegu koji je prisustvovao većini sjednica Odbora.

Ističemo da je na realizaciju određenih aktivnosti Odbora za ljudska prava i slobode u 2022. godini uticala i epidemiološka situacija izazvana pandemijom koronavirusa, što je uticalo i intenzitet rada svih drugih institucija i organizacija sa kojima Odbor saraduje.

Na osnovu svega prethodno navedenog, moglo bi se zaključiti da je Odbor za ljudska prava i slobode, u odnosu na prethodne godine u značajno manjoj mjeri realizovao Plan aktivnosti za 2022. godinu - sa ostvarenih svega 27% realizovanih aktivnosti.

Uprkos svemu pomenutom, Odbor je nastavio svoj multisektorski pristup kao osnovni metodološki pristup rada, ali puno ostvarenje ovakvog rada Odbora bilo je otežano zbog nedovoljno razvijene saradnje sa ministarstvima u Vladi Crne Gore, te izmjenama u sastavima 42. i 43. Vlade Crne Gore, kao i transformacijama pojedinih ministarstava.

Međutim, i pored smanjenog broja realizovanih aktivnosti važno je istaći da je Odbor nastavio sa kvalitetnim obavljanjem svoje kontrolne i nadzorne funkcije, čemu može svjedočiti i održavanje Kontrolnog saslušanja predstavnika nadležnih ministarstava na temu “Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori, sa posebnim akcentom na praćenje realizacije Zaključka Odbora za ljudska prava i slobode sa Konsultativnog saslušanja, održanog 25. septembra 2019. godine na temu „Rad dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i osobe sa invaliditetom u Crnoj Gori” i Preporuka iz Analize intersektorske podrške različitih sistema djeci sa smetnjama u razvoju u Crnoj Gori, koju su pripremile ekspertkinje angažovane od strane UNICEF-a”, dana 28. jula 2022. godine, o čemu je, u skladu sa članom 77 Poslovnika Skupštine Crne Gore, sačinjen Izvještaj sa Predlogom zaključaka koji je jednoglasno usvojen na 26. sjednici, 7. jula 2022. i isti je podnešen Skupštini Crne Gore koja je Zaključke donijela na Osmoj sjednici Prvog redovnog (proljećnjeg) zasjedanja u 2022. godini, dana 28. jula 2022. godine i objavljeni su u “Službenom listu Crne Gore”, broj 84/22 od 1. avgusta 2022. godine. Za Zaključke su glasali svi od 71 prisutnog poslanika. Ovo je prvi put da su Zaključci sa nekog Kontrolnog saslušanja usvojeni u Skupštini i objavljeni u “Službenom listu Crne Gore”, od izmjena člana 77 Poslovnika Skupštine Crne Gore, što predstavlja nesumnjiv doprinos unapređenju rada Skupštine Crne Gore, prije svega jačanju njene kontrolne i nadzorne uloge.

Shvatajući važnost sprovođenja kontrolne i nadzorne uloge, Odbor je ostao dosledan ranije uspostavljenoj praksi koja podrazumijeva redovno praćenje realizacije Zaključaka Skupštine Crne Gore i Zaključaka Odbora i tim povodom održava kontrolna ili konsultativna saslušanja, zahtijeva informacije od nadležnih organa i institucija i njihove predstavnike poziva na sjednice kako bi informisali o stepenu realizacije Zaključaka. Tako je, već u decembru ove godine na 31. sjednici Odbora na kojoj je razmatran Predlog zakona o Budžetu Crne Gore za 2023. godinu, Odbor razmatrao i

predložena budžetska sredstva za Ministarstvo rada i socijalnog staranja u dijelu koji se tiče obezbjeđivanja finansijskih sredstava za funkcionisanje dnevnih centara za djecu i mlade sa smetnjama u razvoju, u cilju praćenja realizacije tačke 6 Zaključaka Skupštine Crne Gore, kao i predložena budžetska sredstva za Ministarstvo prosvjete i Zavod za školstvo, u dijelu koji se odnosi na obezbjeđivanje dovoljnog iznosa finansijskih sredstava neophodnih za sprovođenje inkluzivnog obrazovanja na svim nivoima u skladu sa Zaključkom Odbora povodom razmatranja Izvještaja o post-zakonodavnom nadzoru nad Zakonom o zabrani diskriminacije lica sa invaliditetom. Članovi Odbora su dobili informacije da je upravo zahvaljujući aktivnostima Odbora za ljudska prava i slobode, Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i predstavnika Zajednice opština Crne Gore, te konkretnim Zaključcima Skupštine datim povodom funkcionisanja i finansiranja dnevnih centara, postignut dogovor oko privremenog rješenja koje se odnosi na povećanje iznosa participacije uslugu dnevnog boravka sa 150 na 250 eura mjesečno po korisniku dnevnog centra za djecu sa smetnjama u razvoju, uz oslobađanje roditelja da participiraju u navedenom iznosu, kao i jasnog učešća države u ovim aktivnostima, što predstavlja veliki korak i podršku licima sa invaliditetom.

Takođe, napravljen je još jedan iskorak. Naime, predloženi model od strane Odbora o potrebi multisektorskog pristupa rješavanju problema funkcionisanja i finansiranja dnevnih centara rezultirao je realizacijom tačke 6 Zaključaka Skupštine i formiranjem Radne grupe sastavljene od predstavnika nadležnih državnih organa, uz učešće predstavnika dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju i Zajednice opština, za izmjenu podzakonskih akata koji se odnose na finansiranje usluge dnevnog boravka kao jedne iz grupe usluga za podršku za život u zajednici. S obzirom da smo upoznati da je na sastanku sa direktorima dnevnih centara za djecu sa smetnjama u razvoju održanom u novembru ove godine utvrđeno da prosječna cijena usluga u dnevnim centrima iznosi 850-900 eura mjesečno po korisniku, a da je država u dnevnom boravku u Dječjem domu „Mladost“ utvrdila cijenu koštanja usluge koja iznosi 350 eura po korisniku na mjesečnom nivou, cijenoj važnim što će se u narednom periodu utvrditi precizna cijena koštanja ove usluge, kao i jedinstveni model finansiranja.

Takođe, u dijelu koji se tiče podrške inkluzivnom obrazovanju u Ministarstvu prosvjete su izdvojena konkretna i jasno vidljiva sredstva za unapređenje inkluzivnog obrazovanja.

Konkretni uspjesi na unapređenju položaja pripadnika ranjivih populacija postignuti u saradnji sa nadležnim državnim organima, a na inicijativu Odbora za ljudska prava i slobode, predstavljaju podstrek za dalje aktivnosti na planu unapređenja ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori.

Međutim, nije sve što se tiče rada Odbora za ljudska prava i slobode u ovoj godini tako loše, kao što bi se moglo zaključiti ukoliko bi se oslonili samo na statističke podatke i prethodno navedeno.

Za kvalitet rada, Odboru su upućene pohvale od nezavisnih eksperata, predstavnika institucija, državnih organa, međunarodnih i nevladinih organizacija sa kojima odbor saraduje.

Ističemo da su predstavnici Vestminsterske fondacije za demokratiju analizom rada odbora za ljudska prava iz osam parlamenata, odnosno šest zemalja Zapadnog Balkana ocijenili da Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore predstavlja svijetli primjer uspješnog rada koji može poslužiti kao primjer dobre prakse drugim odborima iz regiona. Ohrabruju pohvale projekt menadžera Vestminsterske fondacije za demokratiju koji je po okončanju Projekta ocijenio da je saradnja koju su imali sa Odborom za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore bila zaista izuzetna i najbolja u odnosu na sve druge odbore koji su učestvovali u radu Mreže odbora za ljudska prava i rodnu ravnopravnost Zapadnog Balkana.

NVO "Institut alternativa" je u okviru Projekta "Odgovornost umjesto izgovora: Skupština građanima" koji sprovodi uz podršku organizacije "Nacionalna zadužbina za demokratiju" od oktobra 2020. godine pratila rad pet skupštinskih odbora: Odbora za bezbjednost i odbranu, Odbora za antikorupciju, Odbora za

politički sistem, pravosuđe i upravu, Odbora za ekonomiju, finansije i budžet i Odbora za ljudska prava i slobode. Kao rezultat praćenja rada ovog Odbora „Institut alternativa“ je u decembru 2021. godine objavio Monitoring izvještaj Odbora za ljudska prava i slobode kojim je obuhvaćen period od 17. decembra 2020. do 1. oktobra 2021. godine, a u decembru 2022. godine Publikaciju **“Koliko se skupštinski odbori miješaju u svoj posao?- Analiza rada pet odbora”** u kojoj se u dijelu koji se tiče rada Odbora za ljudska prava i slobode navodi: **„Odbor za ljudska prava i slobode: Najaktivniji u pogledu broja predloženih preporuka. U izvještajnom periodu, ovo radno tijelo usvojilo je 111 preporuka i zaključaka na osnovu razmatranih izvještaja i održanih tematskih sjednica. Preporuke su uglavnom precizno formulisane i omogućavaju jasno adresiranje odgovornosti.“** Prethodno je u oktobru 2022. godine na Konferenciji „Koliko se Skupština miješa u svoj posao“, održanoj u Podgorici predstavljen Nacrt izvještaja o radu pet odbora Skupštine Crne Gore u periodu od 1. oktobra 2021. do 1. oktobra 2022. godine. Na toj Konferenciji **kao pozitivan primjer izdvojen je jedino Odbor za ljudska prava i slobode i od pet odbora nad kojima je vršen monitoring pohvale u pogledu broja preporuka i zaključaka i njihove precizne formulacije upućene su samo ovom Odboru.**

Imajući u vidu da je **unapređenje stanja u oblasti ljudskih prava proces** i da se samo koordiniranim djelovanjem i multisektorskim pristupom mogu ostvarivati još bolji rezultati u ovoj oblasti, što nam konstantno sugerišu međunarodni partneri u njihovim izvještajima o Crnoj Gori, Odbor za ljudska prava i slobode izražava spremnost da i ubuduće, kao konstruktivan partner, nastavi sa saradnjom i u skladu sa svojim Poslovnikom Skupštine Crne Gore utvrđenim nadležnostima doprinosi unapređenju stanja u oblasti ljudskih prava.

Prepoznajući potrebu praćenja **implementacije zakona, Odbor će akcenat svojih aktivnosti u 2023. godini usmjeriti na kontrolnu i nadzornu ulogu**, kako bi kontinuiranim praćenjem aktivnosti koje se preduzimaju **u oblasti zaštite od diskriminacije, prevencije torture i drugih oblika nečovječnog, surovog ili ponižavajućeg postupanja, zaštite prava lica lišenih slobode, zaštite ličnih podataka, zaštite prava lica sa invaliditetom i prava djeteta u cilju dostizanja standarda definisanih Konvencijom UN o pravima djeteta doprinio afirmaciji, promociji, poštovanju i zaštiti ljudskih prava i sloboda u Crnoj Gori i time potvrdio nedvosmislenu posvećenost unapređenju stanja ljudskih prava u Crnoj Gori.**

SEKRETAR ODBORA

Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA

Jovan Jole Vučurović